

Contribuții documentare privind evoluția județului Năsăud.

Sinteza pentru perioada 1932-1937.

Adrian ONOFREIU

Continuăm să prezentăm sinteze ale evoluției actualului județ Bistrița-Năsăud¹ în perioada interbelică².

Prezentul articol cuprinde sinteza pentru o perioadă medie din cadrul evoluției județului în perioada definită, anii 1932-1937. Materialul a fost elaborat de o instituție aparte – dacă o integrăm celor cu preocupări în consemnarea datelor și elaborarea unor studii privind trecutul – Agenția din Bistrița a Băncii Naționale a României. Titlul asumat a fost acela de *Monografia economică a județului Năsăud*, 1938.

Cu atât mai interesant este materialul elaborat, cu cât scoate în evidență sobrietatea, consistența și echilibrul, specifice acestei instituții în consemnarea unor date din trecut.

Sunt surprinse astfel date generale privind varii domenii, considerate importante pentru conturarea unei imagini a evoluției economice a județului Năsăud în perioada amintită.

Informația este structurată în 7 capitole și prezintă domeniile mari care au intrat în atenția instituției bancare, constituite - potrivit modului de redactare - ca răspunsuri la un chestionar elaborat la nivel central.

În primul capitol sunt prezentate date generale privind *întinderea teritorială și descrierea fizică*; al doilea capitol, *prezintă o interpretare – bazată de datele statistice ale Recensământului din 1930 – a structurii populației*, din care reținem că, din punct de vedere etnic, proporția era de 68,77% români și 31,23% străini, iar din punct de vedere ocupațional, 70,63% agricultori și 29,37% alte profesii. Am reținut aceste cifre fiindcă ele vor defini întregul conținut al materialului, în capitolele ce urmează.

Cel mai consistent capitol este al III-lea, dedicat *situației economice*. Desprindem de aici, în primul rând, *structura proprietății funciare*, în care predomină *mica proprietate* (33.206 proprietăți, în suprafață de până la 10 ha), urmată de cea mijlocie (4.643 proprietăți) și cea mare (79 proprietăți). Alături de acestea, în urma Reformei Agrare de după primul război mondial, au mai primit pământ un număr de 3.420 țărani și s-au cumpărat 1.015 loturi de pământ. Caracteristica principală a fost aceea că întreaga proprietate era fărâmițată, din cauza vânzării și a divizării, prin moștenire; considerații interesante cuprind și referirile la prețul pământului și valoare de impozitare a acestuia.

În continuare, considerațiile privind agricultura arătau că principalele culturi erau grâul și porumbul, cu o medie a recoltei la hectar de 700 kg pentru prima cultură și 1.000 kg., pentru a doua; nu exista o cultură intensivă și științifică a pământului, din cauza faptului că nu exista marea proprietate – cerință mereu actuală și mereu nerealizată, în evoluția după primul război mondial ! Alte caracteristici arătau că integral producția era destinată consumului intern și se simțea necesitatea egalizării între prețurile produselor agricole și cele industriale. Sunt analizate în continuare situația: *grădinilor de zarzavat, livezile de pomi fructiferi, vița de vie, plantele industriale, păduri, pășuni și creșterea vitelor, lacuri, bălți, râuri și gârle, minele, alte izvoare de bogății ale solului și subsolului, industria, meșteșugurile, comerțul, căile de comunicație*, toate cu consistente reprezentări grafice, tabelare sau aprecieri comparative.

1 Pentru evoluția administrativă a județului, vezi Ioan Băca; Adrian Onofreiu, *Evoluția administrativ-teritorială a județului Bistrița-Năsăud*, în *Revista Bistriței*, XX, 2006, p. 340-369.

2 Răspunsul autorităților județene la solicitarea guvernului de a întocmi sinteza privind evoluția județului în perioada 1918-1938 la Adrian Onofreiu, *Contribuții documentare privind evoluția județului Năsăud între 1918-1938*, în *Ibidem*, XXI/2, Istorie, 2007, pp. 145-172; sinteza prefecturii pentru anul 1932, înaintată sub forma *raportului anual* Consiliului Județean, în *Idem*, *Contribuții documentare privind situația județului Năsăud în perioada interbelică*, în *Revista Bistriței*, XXII, 2008, pp..... pentru alte surse, vezi și *Ibidem*, nota 1.

Capitolul IV, dedicat problemelor de *capital și credit*, prezintă activitatea bancară – care avea ca și caracteristică a unităților admise la reescont și fără reescont la Banca Națională trăsătura de satisfăcător, iar sistemul *cooperației de credit, producție și consum* satisfăcea în bună măsură necesitățile populației.

Capitolul VI prezintă considerații aparte asupra *finanțelor publice locale*, cu analiza în domeniu privind impozitele către stat (directe și indirecte), către județ, către comune și care rezulta în principal, din *impozitul agricol, comercial și pe salarii*.

Interesante sunt considerațiile din capitolul VII, dedicat *standardului de viață*. Analiza prin prisma instituției bancare a acestui complex de trăsături scoate în evidență trăsături aparte, concretizate în diferența uriașă dintre condițiile de trai dintre mediul urban/oraș și mediul rural/sat, diferențe între locuitorii din zona terenurilor fertile ale județului - sași și cei din zonele mai puțin favorabile/montane – românii; primii mănâncă în mod obișnuit pâine, ca aliment de bază, cei din urmă, lapte și mămăligă; până și o atitudine mentală determinată de rigorile vieții religioase – postul – este văzut doar ca o formă de economie pentru mediul rural, și nu neapărat ca o expresie a manifestării sentimentului religios; interesantă este și analiza rentabilității unei gospodării țărănești mijlocii – 10 ha – care asigura, prin utilizarea exclusivă a forței de muncă proprii, doar menținerea la nivelul de subzistență, ceea ce determina și caracteristica principală a nivelului de trai în mediul rural.

Ultimul capitol, VII, prezintă sintetic, *activitatea sediului din Bistrița*, enumerând date referitoare la scont, conversiune, efecte în suferință, împrumuturi pe gaj de titluri, cupoane și titluri plătite, contencios, viramente, recipise de valoare, mișcarea casei și operațiuni de devize.

În concluzie, o analiză obiectivă, bazată pe funcțiile și rolul instituției care a realizat-o în societate, o radiografie orizontală și transversală a societății din județul Năsăud pe un ciclu de 5 ani, în perioada 1932-1937. Aceasta aduce un plus de informație despre modul de viață, privit din punct de vedere economico-financiar, iar considerațiile personale ale autorilor ne arată nebanuite subtilități în interpretarea unor fenomene care am fi tentați să credem că pot fi numai apanajul istoricilor de profesie.

O constantă a tuturor capitolelor analizate este dată de trăsătura generală a perioadei în care a fost conceput materialul și se concretizează într-o ușoară atitudine de pro-românism, de conștientizare și asumare a necesității *românizării vieții economico-sociale, financiare, bancare*³, de limitare a accederii „străinilor” în viața publică și mediul economic privat, în oricare din domeniile acestora.

Nu în ultimul rând, trebuie să menționăm că sinteza ne-a fost transmisă – chiar și în copie la indigo! – de o personalitate de prim rang a județului, care a avut un rol important în evenimentele care au premers și au dus la realizarea actului de la 1 Decembrie 1918, Aeneas Grapini⁴.

În publicarea manuscrisului am păstrat forma lui inițială, cu mențiunea că acolo unde sunt reproduse tabele de mare extensie și a căror date am considerat că nu sunt relevante pentru caracterul de sinteză al studiului, nu le-am publicat, însă am făcut trimiteri la conținutul acestora în notele de subsol.

De asemenea, am reprodus în note de subsol trimiterile autorilor la sursele documentare din epocă, pentru a evidenția instituțiile care au furnizat informații; lista acestora se regăsește și la sfârșitul studiului.

Toate aceste trimiteri au fost marcate cu un caracterul *cursiv* al corpului de literă, pentru a le diferenția în acest fel de intervențiile noastre – având ca scop detalierea unor aspecte din conținutul textului - consemnate cu un caracter aldin al corpului de literă.

3 Vezi și *Regulamentul legii pentru utilizarea personalului românesc în întreprinderi/1935*, privind plata taxei timbrului fix, prevăzută de Decretul –Lege nr. 4.072/1938, în A.N.B.N., fond Prefectura județului Năsăud – numere de bază, d. 6.358/1940.

4 Născut la 16 septembrie 1893 în localitatea Șanț, decedat la 1 martie 1980 la București. Despre personalitatea acestuia, vezi Teodor Tanco, *Aeneas Grapini, un strateg socialist în lupta pentru Marea Unire*, în *Virtus Romana Rediviva*, Bistrița, 1984, vol. V, pp. 364-368; Florea Grapini, *Enea Grapini și ziua cea mare*, Fundația Constantin Titel Petrescu, 1999; Anea Grapini, *Evenimentele premergătoare revoluției din 1918 și Unirea*, în A.N.B.-N., fond Anton Coșbuc, d. 369; activitatea lui ca inginer constructor în perioada interbelică, în *Căile de comunicație și transporturile din județul Bistrița-Năsăud*, Ed. Mesagerul, Bistrița, 1999, pp. 194-253. Vezi și anexa de la sfârșitul studiului.

Întinderea teritorială și descrierea fizică.

Județul Năsăud este așezat în imediata apropiere a graniței de nord-vest a țării. Suprafața lui, în întindere de 433.690 ha 6.095 m² și în special regiunea de nord, nord-est și nord-vest, este muntoasă și în cea mai mare parte acoperită de păduri seculare. Regiunea de sud și sud-vest a județului este de asemenea deluroasă. Șes nu avem decât numai pe văile apelor curgătoare, cum ar fi Valea Someșului, Valea Bistriței și Valea Șieului. Puțin șes mai avem apoi în regiunea deluroasă din sud-vestul județului, cuprinsă între orașul Bistrița, Șieu și jurul Lechinței.

Suprafața județului se repartizează astfel: teren arabil: 75.113 ha, adică 17,12%; fânaș natural: 59.190 ha, adică 13,65%; pășuni: 62.452 ha, adică 14,40%; pădure: 166.887 ha, adică 38,46%; vii: 997 ha, adică 0,23%; livezi de pomi: 5.841 ha, adică 1,34%; grădini de zarzavat: 34 ha, adică 0,01%, teren ocupat de orașe, sate, drumuri, râuri și alte întinderi neproductive: 63.226 ha, adică 14,59%; total, 433.690 ha, adică 100%.

Solul este așezat în regiunea deluroasă, podzol de pădure, lutos și nisipos în regiunea de vale.

Munții noștri au înălțimea între 1.000 și 2.200 m. Cele mai înalte vârfuri de munți le avem în regiunea de munte a județului, cum ar fi de exemplu Vârful Omului, având o înălțime de 2.135 m, apoi Vârful Ineul, cu o înălțime de 2.280 m. De asemenea avem munți mai înalți în regiunea de sud-est a județului, cum ar fi Vârful Ineului, cu o înălțime de 2.093 m și Vârful Pietrosul, cu o înălțime de 2.102 m. Dealuri, platouri, coline sau șesuri special denumite nu avem.

Văile mai importante ale județului sunt, după cum am amintit mai sus, Valea Someșului, Valea Bistriței și Valea Șieului.

Râurile cele mai importante sunt Someșul Mare, care întretaie întreg corpul județului, mergând dinspre nord-est spre Vest și Bistrița, care de asemenea curge peste întreg județul, dinspre Vest spre Est.

Cele două râuri principale, numite mai sus, au apoi o mulțime de afluenți mai mici sau mai mari, care fac ca întreg județul nostru să fie brăzdat de albiile de râulețe, care îi dau o înfățișare extrem de pitorească.

Râurile noastre, având o cantitate de apă relativ prea mică, nu sunt și nici nu pot fi navigabile.

Apa de băut este foarte bună în întreg cuprinsul județului și se poate găsi foarte ușor. Așa de exemplu, la poalele dealurilor și pe văile apelor se poate găsi apă bună de băut la o adâncime de maximum 7-8 m.

Climatul județului nostru se prezintă astfel:

			Temperatura maximă	Temperatura minimă
Primăvara:	în luna	martie	8,6° C	1,6° C
		aprilie	11,9° C	1,5° C
		mai	19,2° C	7,8° C
Vara		iunie	25,4° C	11,9° C
		iulie	27,4° C	14,0° C
		august	25,0° C	14,0° C
Toamna		septembrie	23,8° C	10,1° C
		octombrie	15,5° C	3,3° C
		noiembrie	8,8° C	1,4° C
Iarna		decembrie	3,7° C	2,6° C
		ianuarie	- 1,3° C	- 8,9° C
		februarie	2,2° C	- 5,7° C

Deci după cum reiese din cele arătate mai sus, temperatura județului nostru ar fi în medie:

	Temperatura maximă	Temperatura minimă
Primăvara	13,7° C	2,6° C
Vara	25,9° C	13,3° C
Toamna	16,0° C	4,9° C
Iarna	1,5° C	- 5,7° C

Astfel, văzând variațiunile minime și maxime de temperatură a județului nostru, putem afirma că avem un climat dulce și foarte plăcut, ținând seama că temperatura medie maximă nu trece de 26° C, deci căldură potrivită și ușor suportabilă și iarna, frigul în medie nu scade sub - 6° C. Astfel fiind, județul nostru nu suferă nici vara de călduri tropicale și nici iarna de frig siberian.

Dacă mai luăm în considerare și faptul că județul nostru, grație așezării sale geografice, fiind înconjurat de munți înalți, în întreaga regiune de nord, nord-vest și est, scutit de vânturi, putem cu drept cuvânt afirma că din acest punct de vedere, adică al climatului, trăim într-un adevărat paradis.

Ținem totuși să remarcăm că temperatura în cursul verii este mai răcoroasă și în cursul iernii este ceva mai friguroasă în regiunea de nord a județului, decât aceea din regiunea de sud. Acest fenomen se datorește faptului că nordul județului este acoperit în întregime de munți relativ destul de înalți, pe când în regiunea de sud a județului, avem numai dealuri și chiar puțin șes.

Ploile sunt de obicei abundente în toate regiunile județului și în toate anotimpurile. Deci de secetă nu poate fi vorba.

Zăpezile în cursul iernii sunt potrivite. Ceva mai acoperită de zăpadă este regiunea de nord, ca aceea de sud.

Grindina se ivește câte odată în timpul verii și toamnei, care face în anumite proporții stricăciuni semănăturilor, plantațiilor de vii și livezi de pomi. Totuși, dat fiind faptul că de obicei grindina atinge numai o parte, am putea zice, o mică parte sau o fâșie a județului, nu am putea afirma, că suferim prea mult, din contră

Văzând cele precedente la acest capitol, ne simțim îndreptățiți a ne forma următoarea convingere.

Grație frumuseților naturale ale județului nostru – munți acoperiți cu păduri frumoase și bogate, pământ brăzdat de nenumărate și neîntrecut de frumoase râulețe, climat dulce și plăcut, ne-am putea considera într-adevăr, în paradis. Totuși, dacă comparăm întinderea terenului arabil al județului, care nu este decât abia 17,32% față de întreaga suprafață și cum noi socotim că bogăția unui popor de agricultori - cum e poporul nostru, înțelegem populația județului nostru - rezidă în agricultură, bogăția fiind adevărată fericire a unui popor (s.a), apoi paradisul ce ni-l oferă frumusețea naturală a județului nu ne folosește la nimic, dacă suntem săraci, cum de fapt ne putem numi.

Capitolul II.

Populațiunea 1 decembrie 1930.

Cifra totală a populației județului nostru, după ultimul recensământ din 1930 se prezintă astfel:

Orașul Bistrița: bărbați: 7.330; femei: 6.798; total: 14.128.

Județul Năsăud: bărbați: 71.658; femei: 72.473; total: 144.259⁵.

Concluzii.

Comentând capitolul II privind populația, conform recensământului din 1930, constatăm că:

1. Județul Năsăud este populat în proporție de 68,77% de români, față de 31,23% străini.

2. Județul Năsăud are o populație în majoritate de agricultori, aceștia fiind în proporție de 70,63%, față de populația de 29,37%, având alte ocupații.

De asemenea, este demn de relevat că populația română a județului Năsăud este în frunte în ceea ce privește natalitatea, aceasta fiind în proporție de 15,08%, față de alte naționalități, multe aflate în inferioritate din acest punct de vedere și că, deși natalitatea este de asemenea mai accentuată față de celelalte națiuni conlocuitoare în județ, totuși populația românească a județului Năsăud este în creștere în acest interval de timp, 1933-1937, cu 5,19%, reprezentând de asemenea, un procentaj mult mai apreciabil decât celelalte naționalități și în special, față de populațiunea săsească din județ, care ne arată chiar o scădere a numărului său cu 0,63%.

În ceea ce privește mișcarea populației din județul Năsăud, constatăm că ea nu e prea accentuată, sau poate mai bine am zice, că este normală. În afară de anul 1932, unde vedem în coloana „strămutați” o cifră ceva mai importantă (338) și care reprezintă transferarea muncitorilor de la „Minele statului din Rodna” la minele din Baia-Mare, încolo, restul se prezintă total normal.

Cu privire la mișcarea populației, subliniem că aceasta privește orașul Năsăud și cele 108 comune rurale ale județului. Orașul Bistrița, din lipsă de orice date, nu ne-a putut comunica nimic.

5 În continuare sunt preluate datele privind structura după originea etnică, după profesii, densitatea populației, natalitatea, mișcarea populației, numărul locuitorilor stabiliți, colonizați, strămutați, emigrați; pentru detalii vezi *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, (publicat de Dr. Sabin Manuilă), volumele I-X, Tipărit la Monitorul Oficial, Imprimeria Națională, București, 1938.

Capitolul III.
Situația economică

1. Repartiția proprietății funciare.

a) *Proprietatea funciară* a județului Năsăud, repartizată pe categorii, se prezintă astfel:

- mică, până la 10 ha	161.024 ha;
- mijlocie, între 10-100 ha	95.084 ha;
- mare, peste 100 ha	78.602 ha; total, 334. 750 ha.

b) *Proprietarii, repartizați* pe categorii, luându-se de bază întinderea de teren ce o dețin, se prezintă astfel:

- proprietari mici	33.206;
- proprietari mijlocii	4.643;
- proprietari mari	79; total, 37.928.

c) *Micii proprietari, repartizați* pe întinderea de teren ce o dețin (între 0-10ha) se prezintă astfel:

deținători de până la 1 ha	8.394;
2 ha	4.781;
3 ha	4.187;
4 ha	3.177;
5 ha	3.181;
6 ha	2.523;
7 ha	2.050;
8 ha	1.654;
9 ha	1.671;
10 ha	1.638; total, 33.206.

d) *Proprietarii funciari, repartizați* pe categorii de întindere și naționalitate, cu arătarea întinderii deținute de fiecare naționalitate în parte, se prezintă astfel:

- români	27.121 posedând	136.595 ha;
- germani	4.769 posedând	19.954 ha;
- unguri	1.152 posedând	3.877 ha;
- evrei	164 posedând	598 ha;
- total	33.206 posedând	161.024 ha.

Proprietarii mijlocii:

- români (număr)	3.433 posedând	76.198 ha;
- germani	1.080 posedând	16.221 ha;
- unguri	99 posedând	1.998 ha;
- evrei	40 posedând	667 ha;
- total	4.643 posedând	95.084 ha.

Proprietari mari:

- români	69 posedând	75.376 ha;
- germani	4 posedând	2.124 ha;
- unguri	4 posedând	567 ha;
- evrei	2 posedând	535 ha;
- total	79 posedând	78.602 ha.

e) În județul Năsăud au fost împroprietăriți, pe baza decretelor și legilor de Reformă Agrară, în total 3.420 țărani. Au mai cumpărat loturi după Reforma Agrară încă 1.015 țărani, Aceste cumpărări s-au făcut, în general, în condiții cât se poate de avantajoase, prețul acestor loturi, la timpul său, a fost redus.

f) Fărâmițarea loturilor primite de țărani prin împroprietărire s-a făcut în cea mai mare parte, prin vânzări de bună voie, apoi prin moștenire și înzestrări.

g) N-am putut stabili cu precizie câte familii mai dețin loturi le întregi, primite prin împroprietărire, însă după informațiile ce le avem, foarte puține au mai rămas intacte.

h) Prețul de vânzare al pământului variază de la o regiune la alta și după calitatea lui. Spre orientare, dăm câteva date, din diferite regiuni ale județului, anume:

- *comuna Lechința:*

- arabil:	8-20.000 lei/jug;
- fânaț:	40.000 lei/jug;
- pășune:	1.500 lei/jug;
- vie:	70.000 lei/jug;
- livezi:	60.000 lei/jug.

- *comuna Romuli:*

- arabil:	12.000 lei/jug;
- fânaț:	8.000 lei/jug.

- *comuna Rodna:*

- arabil:	5.000 lei/jug;
- livezi:	7.500 lei/jug;
- pășune:	3.500 lei/jug.

- *orașul Năsăud:*

- arabil:	60.000 lei/jug;
- fânaț:	50.000 lei/jug;
- pășune:	50.000 lei/jug;
- livezi:	50.000 lei/jug.

- *comuna Sebeș:*

- arabil:	5.500 lei/jug;
- fânaț:	7.000 lei/jug;
- pășune:	3.000 lei/jug;
- livezi:	10.000 lei/jug.

Din datele arătate mai sus pe regiuni, se constată că prețul diferitelor categorii de pământuri diferă oarecum de la o regiune la alta. În general, pământurile situate pe șes și văile apelor sunt mai scumpe și în schimb, acele situate pe coastele dealurilor fiind de obicei mai slabe ca și calitate, sunt mai ieftine.

Cercetând însă chestionarele tuturor comunelor din județ, am ajuns la concluzia că prețul pământurilor în medie este:

- lei 5-20.000 la jug, teren arabil;
- lei 5-20.000 la jug, fânaț;
- lei 2-5.000 la jug, teren pășune;
- lei 20-40.000 jug, teren livezi;
- lei 25-50.000 jug, teren vii.

i) Fonciera⁶ la hectar se calculează la următoarele venituri:

- *în regiunea de munte:*

clasa	arabil	fânaț	pășune	grădini/vii	sol păduros	neproductiv
I-III lei	670	670	300	2.500	375	80
IV-VI lei	450	450	150	2.500	350	80
VII-VIII	300	300	110	2.500	300	80

- *în regiunea de deal:*

I-III	750	750	420	3.000/ 7.000	480	100
IV-VI	700	700	320	2.000/ 6.500	400	100
VII-VIII	580	580	300	1.800/ 6.000	350	100

- *în regiunea de șes:*

I-III	950	950	500	3.000	500	150
IV-VI	950	850	480	2.800	480	150
VII-VIII	800	800	430	2.500	450	150

j) Vânzări de pământuri să fie foarte puține și chiar și acestea, numai în caz de forță majoră, cum ar fi de exemplu, achitarea unor datorii presante, o schimbare de domiciliu.

k) În afară de înstrăinările de loturi, primite prin împrăștiere, de alte înstrăinări de loturi țărănești în județul nostru nu poate fi vorba. Din principiu, țăranul năsăudean ține mult la pământul lui și numai cazuri de forță majoră poate să-l decidă să vândă ceva din proprietate, iar nici de cum, lotul întreg.

l) În județul Năsăud nu există surplus de pământ și după cum se vede în altă parte a lucrării, moșii în întinderi mai mari aproape că nu există. De aceea, nici nu se poate pune problema arendărilor de pământuri în județul nostru. Cazuri cu totul izolate și fără nici o însemnătate, se ivesc numai când stăpânii, cu timpul ar fi devenit infirmi sau neputincioși din cauza bătrânețelor, de a mai lucra pământul. Și aici, numai de întinderi foarte mici poate fi vorba. În general, județul Năsăud are brațe de muncă suficiente și nu se recurge la arendări de pământuri.

⁶ Impozit.

m) Văzând explicațiunile de la punctul precedent, nu se poate pune nici problema arendărilor.

n) În județul Năsăud sunt 2.838 gospodării fără pământ, cauza lipsei de pământuri la atâția gospodari se explică prin faptul că în județul nostru avem proporțional cu numărul locuitorilor pământ cât se poate de puțin și deci e greu de ajuns la el. Pe de altă parte, natalitatea mare ce există în județ, face ca împărțirea loturilor între mulți frați să reducă la un moment dat întinderea de pământ chiar la zero. Mai sunt apoi o bună parte dintre gospodari care nu au pământuri din simplu motiv, că nu sunt vrednici de a-l cumpăra, sau chiar puținul ce eventual l-ar fi avut (moștenit) din diferite nevoi.

o) Numărul total al proprietăților mari, mijlocii ce se exploatează direct – arendări nu există – se ridică la 4.722, în întindere totală de 173.686 ha.

2. Agricultura.

a) În ultimii 5 ani, suprafețele cultivate în județul Năsăud au fost:

Cultura în hectare

Anii	Grâu	Secară	Orz	Ovăz	Porumb	Altele
1933	13.521	130	1.766	12.047	15.305	—
1934	13.041	134	58	11.646	17.579	—
1935	12.500	175	1.478	11.600	15.200	—
1936	13.731	160	1.624	11.537	17.409	—
1937	14.925	138	1.704	12.848	17.148	—

b) Media la kg. la ha. Pentru fiecare fel de semănătură a fost:

1933	560	600	660	770	1.060	—
1934	780	660	850	960	330	—
1935	789	834	631	650	1.097	—
1936	781	782	670	590	1.005	—
1937	856	938	685	743	1.173	—

Producția totală în tone în același timp:

1933	7.572	78	1.166	9.276	16.223	—
1934	10.172	88	49	11.180	5.801	—
1935	9.862	146	933	7.540	16.674	—
1936	10.724	125	1.088	6.807	17.496	—
1937	12.776	129	1.167	9.546	20.115	—

c) Venitul mijlociu, brut și net, în anii buni, mediocrii și răi, pe categorii de culturi, este următorul:

Cultura	Ani buni		Ani mediocri		Ani răi	
	Brut	Net	Brut	Net	Brut	Net
Grâu	1.200	800	900	550	600	300
Secară	1.200	800	900	550	600	300
Orz	1.100	750	800	500	500	250
Ovăz	1.100	750	800	500	500	250
Porumb	1.400	1.100	1.100	800	800	500

Constatăm că la toate categoriile de proprietăți (mici, mijlocii și mari) se poate aplica, fără teamă de a greși, cantitățile arătate mai sus, drept medie de producție în diferite împrejurări. Acest lucru se explică prin faptul că mica proprietate, la care s-ar putea admite o oarecare neglijență în ce privește plugul – vite mai slabe – în schimb este muncită cu mai multă atenție, când e vorba de sapă de exemplu, căci de la sine se înțelege, că proprietarul când lucrează singur pe pământul lui, este mai atent, muncește mai cu multă tragere de inimă de cum ar munci străinul angajat cu ziua, cum e cazul la marile proprietăți. Apoi în zadar ar munci mai rațional și mai temeinic cu plugul și mașina marele proprietar, căci în schimb, micul proprietar având proporțional cu jugărele sale, vite mai multe, este în măsură să-și gunoiască mai bine și mai des pământul său ceea ce marele proprietar îi lipsește, și astfel rezultatul e cam același.

d) Lipsindu-ne în județ aproape cu desăvârșire marea proprietate, despre o cultură intensivă și științifică nu poate fi vorba. Agricultorii noștri lucrează cu pluguri ușoare și de cele mai multe ori cu vite slăbuțe, totuși, în afară de o mică parte, lucrul se execută destul de rațional și la timp.

e) Ca îngrășământ se folosește gunoiul de grajd și rezultatul este foarte bun. Îngrășămintele chimice nu se folosesc, în primul rând pentru că sunt scumpe și proporție cu prețul produselor agricole (destul de scăzut), nu se rentează.

f) Mașini agricole se întrebuințează într-o măsură mai mică. Mașini au și cultivatorii, dar li se pun la dispoziție și de Camera de Agricultură a județului, iar alții împrumută și închiriază de la cei ce au mașini.

g) Agricultorii noștri nu se prea întovărășesc pentru cumpărarea mașinilor agricole. Mai preferă să plătească chirie sau se lipsesc de ele.

h) Produsele agricole se păstrează peste tot, în poduri, coșuri și magazii.

Nu se simte deloc nevoia magaziiilor sistemice sau a silozurilor.

i) Semănăturile aproape anulă suferă de grindină și inundații, dar parțial. Diferite boli se ivesc mereu.

j) Nu se aduc oameni pentru muncile câmpului din alte județe.

k) Ziua de lucru cu palmele se plătește după anotimp și în funcție de felul lucrului. Așa de exemplu, notarul din comuna Lechința (sudul județului) prin chestionarul ce i-am cerut ne comunică că s-au plătit:

Bărbați, primăvara, cu 50-60 lei/zi și toamna cu 60/70 lei /zi;

Femei, primăvara cu 40 lei/zi, toamna, cu 50 lei /zi;

Copii, primăvara cu 15-20 lei/zi, toamna, cu 20-25 lei/zi, iar notariatul din Rodna (nordul județului) ne comunică:

Bărbați, primăvara, o zi de plug cu 80-90 lei și vara o zi de coasă cu 80-90 lei;

Femei, primăvara, o zi de prășit cu 30-40 lei și vara o zi de seceriș, cu 40-50 lei;

Cam acestea sunt de altfel pretențiile muncitorilor agricoli în întreg județul.

l) În județul nostru nu se obișnuiește a se angaja la munca câmpului cu bucata.

m) Ziua de muncă cu carul se plătește cu 180-200 lei, iar ziua de plug cu circa 230-250 lei. Închirierea unei perechi de vite pe zi se plătește cu circa 100-120 lei.

n) Țăranii din județul nostru nu se duc în alte județe pentru a angaja munca la câmp. Aceasta din cauză că dacă nu au ce lucra în județ la câmp, bărbații se angajează la diverse exploatare de păduri, fabrici de cherestea, transporturi de lemne, căi ferate, etc.

Femeile în schimb stau acasă, având rolul de grijire și creștere a copiilor.

o) În cursul unui an se lucrează circa 200-250 de zile în total. Restul timpului e pierdut cu sărbători și zilele friguroase de iarnă, când nu pot lucra nimic.

p) Întreaga cantitate de produse agricole ce se cultivă în județul nostru este destinată pentru consumul intern. De vânzări în alte părți ale țării sau exporturi, nu poate fi vorba. Din contră, în regulă generală se mai importă produse cereale pentru nevoile consumului intern și din alte județe.

r) Activitatea Serviciului Agricol și Camerei Agricole a județului este îndrumarea cultivatorilor spre o cultură mai rațională. Se dau semințe selecționate, diferite mașini agricole, organizează expoziții agricole, se dau subvenții pentru reproducătorii comunali, pentru combaterea bolilor la animale și plante, se țin conferințe de îndrumare și se organizează loturi demonstrative și comparative.

Concluzii.

La cele scrise la acest capitol cu privire la situația economică a județului și agricultura sa, aproape că nu mai avem nimic de adăugat.

Singurul lucru ce credem nimerit să reliefăm este că frumoase și minunate sunt străduințele Serviciului Agricol și Camerei Agricole ale județului. Totuși, pentru ca să se atingă scopul urmărit, adică ridicarea păturii noastre de agricultori la un nivel mai important din toate punctele de vedere, teorie, îndrumarea prin vorbe și fapte, nu ajunge. Un bun rezultat nu se va putea ajunge decât numai în momentul când am izbutit să nivelăm prețurile produselor agricole cu cele ale produselor industriale, să le punem pe o treaptă de raport corect și sănătos, așa cum a fost înainte de anul 1916 în Vechiul Regat sau înainte de 1914 în Ardeal și celelalte regiuni ale țării. Până când nu am făcut acest lucru pentru agricultură, aproape că am putea spune că nu s-a făcut nimic. Și dacă prețul produselor agricole nu se poate ridica la nivelul prețului produselor industriale, e necesar să se întreprindă o acțiune de comprimare a prețurilor acestora din urmă., căci logic și ușor de înțeles este că, dacă industriașul, muncitorul industrial, comerciantul, etc, au posibilitatea să se hrănească ieftin trebuie să se găsească mijloacele de a li se cere să și muncească ieftin.

Ținem să subliniem că am făcut aceste observații la acest capitol, pentru motivul că aproape fiecare primărie din județ, prin chestionarul ce ne-a trimis, observă acest lucru, considerându-l ca o nedreptate însemnată contra agricultorilor.

B) Valorificarea producției neindustrializate

a) Valorificarea producției neindustrializate se face la domiciliu sau în târguri săptămânale la orașe și la alte centre mai importante ale județului. De obicei se fac vânzări mici, cu banița, tot pentru consumul intern al județului. După cum am amintit în altă parte, nu avem o producție prea mare și vânzările în cantități de vagoane nu se fac. Deci în mod firesc, nu se poate pune problema strângerii cerealelor și negustorilor. (De asemenea, nu avem a răspunde la alineatele b-g din schemă).

C) Valorificarea producției prin industrializare

a) Neavând produse cereale de prisos, nu se poate vorbi de o valorificare prin industrializare.

b) Pentru consumul intern al județului sunt în funcțiune două mori sistematice, și anume:

1) Moara Gustav Csallner din Bistrița, proprietarii fiind de origine sași;

2) Arendarea morii din Prundu-Bârgăului S.A., proprietarii fiind evrei.

Mai sunt apoi mori țărănești mai mici, răspândite în diferite regiuni ale județului, după cum urmează:

Mânate de apă:	198 având proprietari	români;
	5	evrei;
	18	sași;
	3	maghiari;
Mânate cu motor:	1	români;
	7	evrei;
	3	sași.

Mai avem apoi în județ o singură fabrică de spirt, cu numirea de Fabrica de Spirt Röhrlich & Brecher din Bistrița, proprietarii ei fiind evrei. Aceasta folosește pentru fabricarea spirtului porumb din județ. Cele două fabrici de bere ce le avem în județ: una la Bistrița și alta la Năsăud, nu folosesc pentru fabricarea berii orzul produs în județul nostru, din cauză că – după informațiile ce le avem – nu ar corespunde calitativ, ci folosesc orz din Vechiul Regat, din regiunea Galațiului.

3. Grădini de zarzavat

În județ sunt grădini de zarzavaturi. În ultimii 5 ani s-au cultivat cu zarzavaturi următoarele suprafețe:

1933	suprafața de	1.315 ha;
1934	-II-	1.729 ha;
1935	-II-	1.200 ha;
1936	-II-	1.831 ha;
1937	-II-	1.879 ha.

În grădinile de zarzavaturi despre care vorbim, s-au cultivat tot felul de leguminoase. Deoarece nu avem grădinari care să se ocupe expres numai cu acest fel de lucru, pe întinderi mai mari și în mod științific, nu am putut stabili cantitățile și valorile producției de zarzavaturi. Grădinăria în județul nostru nu are o dezvoltare prea mare. Ea se face de către țărani mai mult prin grădinile din jurul caselor și pe suprafețe mici și pentru nevoile familiilor lor. Grădini expres afară la câmp, sunt puține și, și acestea, numai pe întinderi mici.

Înainte cu 3-4 ani, cu grădinăria se ocupau numai sașii din județ. În ultimul timp însă, în urma propagandei ce se face de către Serviciul și Camera Agricolă, au început și românii să se ocupe cu grădinăria și se ivesc chiar unii, cu surplusul lor de produse pe piețele orașelor Bistrița și Năsăud, concurând elementul săsesc. Lucrările de grădinărie în special de câțiva ani încoace, se fac numai de țărani (sași și români) din județ. Nu sunt lucrători aduși din străinătate și nu sunt nici arendași.

Apa necesară culturii zarzavaturilor și-o procură direct din râuri, cu roți. Din fântâni, numai cele din jurul caselor se stropesc.

Numărul grădinarilor români sporește cu fiecare an ce trece. În general, sătenii îngrijesc destul de bine grădinile din jurul gospodăriei lor.

B) Valorificarea producției neindustrializate

După cum am arătat mai sus, în județul nostru lucrările de grădinărie le fac aproape exclusiv numai țăranii și mai mult pentru nevoia întreținerii familiilor lor. Micul surplus de produse de zarzavaturi este vândut direct de săteni pe piețele săptămânale ce se țin în orașele Bistrița și Năsăud. Nu poate fi deci vorba de vânzări en-gros

prin intermediari, comercianți specializați, etc. De asemenea, nu se poate vorbi de prețuri și sisteme de plată, atunci când nu se face comerț propriu-zis.

C). Valorificarea producției prin industrializare

Neavând surplus de producție, în domeniul grădinăritului, după cum am arătat în altă parte, nu e posibil nici industrializarea zarzavaturilor.

4. Livezi de pomi fructiferi

În județul nostru cultura pomilor este de o deosebită importanță. Suprafața cultivată cu pomi fructiferi conform comunicării Serviciului Agricol al județului este de 5.841 ha.

O statistică precisă cu privire la suprafețele cultivate în ultimii 5 ani pe categorii de pomi, producție în cantități și valori nu se poate găsi niciunde în acest județ. Nici un serviciu organizat în această privință, nici la Prefectură, nici la Serviciul Agricol al județului sau la Camera Agricolă și nici la primăriile comunale nu există. Această împrejurare se datorează în mare parte faptului că pomăritul în județul nostru nu se face destul de rațional și nu se știe cu precizie în cele mai multe cazuri, nici chiar proprietarul nu știe sigur, care e suprafața cultivată cu mere, pere, pruni, nuci, etc., din cauză că pomii fructiferi în cele mai multe cazuri nu sunt plantați pe întinderi separate, ci amestecați, peri cu meri, cu pruni, etc.

Pe de altă parte am găsit o enormă diferență la suprafețele plantate cu pruni, așa cum ni s-a comunicat din diferite surse, unde ne-am adresat și anume:

- 1) Serviciul Agricol al județului zice că ar fi plantat cu pruni 5.841 ha;
- 2) Primăriile comunelor ne comunică cifra totală de 2.675 ha;
- 3) În *Enciclopedia Română* în schimb, sunt trecute numai 2.2490 ha.

Văzând suprafețele de mai sus, în mod firesc se pune întrebarea, care este adevărul ? În explicațiile particulare ce ne-a dat directorul Camerei Agricole a județului D-sa susține că aprecierea suprafețelor plantate cu pomi depinde de cel chemat să calculeze, și anume: un proprietar poate avea pe o suprafață de 1 ha. Plantați pe alocuri circa 20-30 pomi fructiferi, însă locul este fânaț. Întrebarea este cum să evalueze cultura ca fânaț, nu ca livadă cu pomi, și iată cazuri și împrejurări care ne pun în situația de a nu putea da date precise cu privire la întinderea, în general, și cu atât mai mult la întinderea pe categorii de pomi fructiferi, în special.

Un informator particular și competent în materie, prin însăși faptul că singur este proprietar de livezi cu pomi fructiferi și totodată și comerciant și exportator de fructe, ne comunică că cifra indicată de Serviciul Agricol al județului ar fi cea mai apropiată de realitate.

Numitul susține că ar fi plantat circa:

85% cu meri, adică	4.965 ha;
5% cu peri, adică	292 ha;
10% cu nuci, pruni,	584 ha, în total, 5.841 ha.

Producția medie anuală de mere este de circa 500 vagoane, din care de export, circa 60%, adică 300 vagoane, iar restul se folosește pentru consumul intern, parte se frige pentru rachiu și o parte se strică.

Prețul merelor este: cele de vară, 3-4 lei/kg;
toamnă, 4-6 lei/kg;
iarnă, 7-10 lei/kg.

Prețul mediu la export al merelor este de circa 7 lei/kg.

Aplicat prețul de 7 lei/kg. la cantitatea de 300 vagoane ce se exportă anual din județul nostru, ne dă un rezultat de 21.000.000 lei, ce se încasează de cultivatorii de meri din județul nostru, anume din cantitatea exportată peste graniță.

Producția de pere, nuci, pruni, este neînsemnată și foarte puțin se valorifică în alte județe din țară. Prunele, în proporție de circa 60% se frig pentru rachiu.

În general, țărani au pomi fructiferi în jurul caselor și sunt relativ destul de bine îngrijiți.

B). Valorificarea producției neindustrializate

Producția de fructe – mere în special – se valorifică direct de țărani, vânzând-o în piețele săptămânale, cu kilogramul, direct consumatorilor. Aceasta, bineînțeles, numai cantitatea de fructe ce rămâne pentru consumul intern al județului.

Cea mai mare cantitate de mere se valorifică prin export. Exportul se face în cea mai mare parte de firme din străinătate, evrei și sași. Românii mai puțin se ocupă cu exportul de fructe. Prin intermediul cooperativelor nu se comercializează deocamdată nimic.

Se face speculă cu producția fructelor, cumpărându-se înainte de coacere. În asemenea cazuri, de regulă, prețul de cumpărare e mai mare. Se achită o parte înainte și o parte la livrare.

Recolta exportată se îndreaptă în special spre Germania, Cehoslovacia și mai puțin, Polonia. O parte se valorifică și pe piețele Bucureștiului.

C). Valorificarea producției prin industrializare

După cum am arătat în altă parte a lucrării, principalul produs fructifer al județului este mărul. Merele însă, în măsură de 60% se exportă peste graniță, iar restul de 40% este destinată pentru consumul intern al județului și o mică parte se plasează și pe piețele Bucureștiului. Astfel fiind, o cantitate prea mică de fructe a mai rămas spre industrializare.

Pentru industrializarea fructelor avem în județ 4 uscătorii de prune și mere, proprietatea statului, și anume:

1) una la Bistrița, una la Prundu-Bârgăului, una la Năsăud și una la Lechința.

2). Mai avem la Bistrița un cazan industrial, proprietatea unei firme românești, numită Istrate și Șomotecan, având un capital de 120.000 lei. Apoi, alte cazane mai mici, răspândite în tot cuprinsul județului, după cum urmează:

61 formând proprietatea românească;

18 evreiască;

53 săsească;

5 ungurească, *total 137 cazane mici.*

Țuica ce se fabrică la diversele cazane din județ, în cea mai mare parte se întrebuințează chiar de proprietari și o mică parte se vinde negustorilor de băuturi spirtoase.

Prețul a 1 l. țuică, la producții este de 20-40 lei.

Prunele și merele uscate la uscătorii, se vând de asemenea în județ și parte, și în alte județe. Nu se prea uzează însă de acest fel de industrializare, deoarece s-a dovedit că este mult mai rentabil producătorului, dacă fabrică țuică și vinde țuica și nu fructe uscate.

5. Cultura viei

În județul Năsăud avem o frumoasă întindere plantată cu vii. Suprafața de 997 ha. plantație se prezintă astfel:

	Altoit	Nealtoit	Producător direct	Total
Pe rod	803 ha.	5 ha.	112 ha.	920 ha.
Fără rod	72 ha.	-	5 ha.	77 ha.
Total	875 ha.	5 ha.	117 ha.	997 ha.

E bine de știut că viile în județul nostru, sunt toate plantate numai în regiunea de sud a județului, în special în jurul târgului Lechința. Aceasta din cauza că regiunea de sud fiind în parte șes și puțin deluroasă, este mai caldă, pe când restul regiunilor, fiind muntoase și acoperite cu păduri, au un climat mult mai răcoros în timpul verii.

Producția totală de viță altoită în cursul anilor 1932-1937 a fost:

1932 3.765 tone;

1933 3.815 tone;

1934 3.865 tone;

1935 3.915 tone;

1936 3.965 tone;

1937 4.015 tone.

După cum se vede din cifrele de mai sus, producția a sporit din an în an, ceea ce reprezintă produsul suprafețelor din nou plantate în cursul timpului și înnoibilarea suprafețelor nealtoite și de producători direcți. Media producției la ha. în intervalul aceluiași timp, la vița altoită a fost de circa 5.000 kg.

Vița nealtoită și aceea de producători direcți, fiind în suprafețe mici, nu au nici o însemnătate. Produsul lor nu contează în economia județului, deoarece tot ceea ce se produce, se consumă, fie sub formă de struguri

sau vin, în marea majoritate a cazurilor, chiar de proprietarii respectivi și foarte puțin se vinde sub formă de struguri sau vin. Aceasta din cauză că, nici vinul, nici strugurii acestui soi de viță nu sunt buni și nu au nici o căutare. Peste câțiva ani, conform informațiilor primite de la Serviciul Agricol al județului, va dispărea acest soi de viță, fiind sistematic și din an în an înlocuită cu viță altoită.

Media producției la ha. la *vița nealtoită* și la aceea de *producători direcți* în intervalele ultimilor 6 ani, 1932-1937, a fost de circa 4.300 kg.

Vii filoxerate sunt foarte puține. Combaterea filoxerei se face în mod regulat cu piatră vântată, ceea ce se procură prin intermediul Camerei de Agricultură a județului, fie pe piață. De mană sunt foarte rar atacate. Viile sunt destul de bine îngrijite și sulfatate la timp.

Vinul – înțelegem proveniența de la vița altoită – este de o calitate foarte bună. Conține foarte mult zahăr din care cauză aproape toate vinurile sunt dulcii în județul nostru. Din cantitatea totală a producției de vin, cam 50% se consumă în localitate, iar restul se expediază în alte județe din țară și în special, în județele din Bucovina. Exporturi în străinătate nu se fac.

O cantitate cu totul neînsemnată se consumă în județ sub formă de struguri, fie de cultivatori pe sate, fie cumpărați de orășeni, pe piață. Aproape în întregime, strugurii se presează și se transformă în vin. Strugurii se vând pe piețele săptămânale din orașe – Bistrița și Năsăud – de producători direct. Nu se poate vorbi de un comerț mai însemnat de struguri. Vinul în schimb se comercializează și aproape numai de evrei. Comercianți de vin de alte naționalități – români, sași – nu sunt. Cooperativele nu se ocup deloc cu comerțul vinului. Speculă cu vinul se face pe scară cât de întinsă. Vinul este cumpărat în majoritatea cazurilor de la producători, toamna, sub formă de must, pe un preț cât se poate de redus și revândut apoi de comercianții evrei, ceva mai târziu, pe prețuri mult mai urcate. Plata se face după caz: anticipat și la cumpărare. Țăranii fiind lipsiți de numerar, nu prea vând pe termen.

Prețul vinurilor în județ, în perioada 1932-1937 a variat după cum urmează:

Soiul	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Steiniger/lei	20	10	20	13	15	15
Riesling	16	10	15	12	12	12
Alte soiuri	14	9	14	11	11	11

Acestea sunt prețurile la producător și calculate la kg.

Prețurile în comerțul en-gros sunt cu 20-30% și în comerțul de detaliu, cu 50-60% mai urcate. Vinurile vechi sunt apoi chiar cu 100% și chiar și mai scumpe, față de prețurile de la producător.

Nu avem nici un fel de industrii pentru prelucrarea produselor viticole ale județului, în afară de cazanele țărănești, în care se arde din tescovină rachiul, nu avem nici o altă întreprindere de vre-o altă natură. Deci nu se poate vorbi de o valorificare a producției de struguri sau vinuri, prin industrializare.

6. Plantele industriale

În județ se cultivă în măsură foarte mică, cânepa și inul. Întinderea cultivată cu aceste plante este cu totul neînsemnată.

Atât cânepa, cât și inul se cultivă numai pentru nevoile industriei casnice. Pentru comercializare nu se cultivă.

Pentru îmbrăcăminte lor țăranii întrebuințează produsele prelucrate de in, din lână hainele mai grele de iarnă și din fire de cânepă sau in, țesute cu bumbac, cele mai ușoare. Nu se poartă stofe, blancheturi, etc.

7. Pădurile.

În județul Năsăud pădurile, după comunicatul Serviciului Agricol al județului, ocupă o suprafață de 166.837 ha.

Apartin celor 44 de comune grănicerești din județul Năsăud, administrate de Direcția Silvică din Năsăud, după cum urmează:

- păduri grănicerești administrate cumulativ:	104.935 ha;
- păduri defalcate pentru folosința proprie a comunelor:	34.580 ha;
- alte păduri (negrănicerești):	5.526 ha;
Total:	145.050 ha.

Alte păduri aflate pe teritoriul Ocolului Silvic Bistrița:

- rezerve de stat:	178 ha;
- păduri comunale:	18.432 ha;
- păduri composesorale:	2.068 ha;
- păduri bisericesti:	808 ha;
- păduri școlare:	47 ha;
- păduri preotești:	19 ha;
- păduri învățătoresți:	8 ha;
- pădurile Minelor Statului din Rodna:	721 ha;
- păduri particulare individuale, mai mari de 10 ha:	800 ha;
- Idem, mai mici de 10 ha:	4.863 ha;
Total:	27.944 ha.

Deci Direcțiunea Silvică din Năsăud administrează 145.050 ha și cu acelea de pe cuprinsul Ocolului Silvic Bistrița, 27.944, în total, 172.944 ha.

Între suprafața totală, arătată de Direcțiunea Silvică din Năsăud și de Ocolul Silvic Bistrița, de 172.944 ha și suprafața pădurilor indicată de Serviciul Agricol al județului, de 166.837 ha, se prezintă o diferență de 6.157 ha în plus. Realitatea e imposibil de stabilit. Diferența în plus se explică prin ofensiva statului din ultimul timp de a împăduri și planta cu păduri toate locurile sterpe, neutilizate până acum.

Din suprafața totală de păduri arătată mai sus, sunt posesiuni românești, 170.593 ha și minoritare, 2.401 ha.

Pădurile județului Năsăud, repartizate după esență, se prezintă astfel:

- rășinoase:	- molid:	67.966 ha;
	- brad:	28.268 ha, în total: 96.234 ha;
- foioase:	- fag și carpen:	69.215 ha;
	- stejar:	7.545 ha, în total: 76.760 ha;
	total general:	172.994 ha.

Direcțiunea Silvică din Năsăud, direct și prin intermediul regiei cooperative „Regna”, de asemenea cu domiciliul în Năsăud a exploatat de pe întreaga suprafață a pădurilor grănicerești în cursul anilor 1932-1937, un total de 905.971 m³ lemn de lucru, esență rășinoase, în valoare de 79.521.229 lei și 91.833 m³ lemn de foc, diferite esențe, în valoare de 1.001.343 lei; în total, o cantitate de 997.404 m³, în valoare de 80.522.562 lei.

Aceeași întreprindere, în cursul anilor 1928-1930, a exploatat 591.639 m³ rășinoase, în valoare de 105.397.246 lei și 67.972 m³ diverse altele, în valoare de 961.146 lei; în total, o cantitate de 659.611 m³, în valoare de 106.358.392 lei.

Comparând exploatarea din anii 1932-1937 cu aceea din anii 1928-1930, constatăm o diferență uimitor de mare, atât la materialul exploatat, cât și la valoarea lui, adică, în anii 1928-1930, întreprinderea a exploatat și vândut cu 337.730 m³ lemn mia puțin decât în perioada 1932-1937 și în schimb a încasat cu 25.635.830 lei mai mult. Această stare de lucruri ne arată clar, cât de mult a scăzut prețul lemnului în perioada de la 1932 la 1937, față de aceea până la 1930, ceea ce aduce după sine în mod firesc o pierdere însemnată, atât pentru întreprindere, cât și pentru locuitorii acestui județ.

Exploatarea pădurilor se face în mod absolut rațional și cu respectarea legilor și dispozițiilor în vigoare. Regenerarea se face în mod artificial și în baza unui program special întocmit, în raport și în legătură numerică cu mersul exploataților, în ceea ce privește pădurile administrate de Direcțiunea Silvică Năsăud. Acelea însă administrate însă și supravegheate de Ocolul Silvic Bistrița se replantează în măsura în care le stau la dispoziție fondurile necesare și puietii de care au nevoie.

În ultimele decenii s-a despădurit abuziv în județ o suprafață de 796 ha, iar în baza Legii pentru Reforma Agrară, 582 ha, transformându-se în pășuni. În total, o suprafață de 1.378 ha+ 100 ha.

În primăvara anului 1938 s-au făcut plantații după cum urmează:

- în pădurile Direcțiunii Silvice din Năsăud, cu molid, circa 1.200 ha;
- în pădurile administrate de Ocolul Silvic Bistrița:
 - cu molid: 354 ha;
 - cu pin: 2 ha;
 - cu gorun: 31 ha;
 - cu salcâm: 15 ha, în total, 1.283 ha.

În ceea ce privește defrișarea pădurilor, credem că e bine să amintim că cursul anului 1937-1938, C.F.R., în vederea continuării construirii liniei ferate Ilva-Mică-Vatra-Dornei, a mai despădurit o suprafață de circa 100 ha.

Sătenii își procură lemnele necesare pentru construcție, fie din parchetele comunale, ce se exploatează anual, fie din pădurile lor particulare sau, în cazul cel mai rău, le cumpără la una din firmele exploatare de păduri. În orice caz, au atât de multe, încât de cele mai multe ori, înșiși vin cu ele la orașe unde le vând cu căruța. Lemnele de foc le câștigă pe aceeași cale.

B). Valorificarea producției neindustrializate

Lemnele de foc exploatate din pădurile din județul nostru sunt folosite în cea mai mare parte de însăși sătenii din județ, iar surplusul este adus cu căruțele sau cu vagoanele – de negustori – la orașe, unde se vând. Menționăm că numai 20% maximum din lemnul exploatat anual se utilizează în stare neindustrializată. Restul se industrializează și se folosește ca atare.

Din parchetele anuale scadente – numai o mică parte, zis parchete excepționale – se licitează conform contabilității publice și se dau în exploatare străinilor. Restul, sau mai bine zis, majoritatea se exploatează direct de țăranii din județ și de regia cooperativă „Regna” din Năsăud, acelea provenite din parchetele Direcției Silvice din Năsăud.

Examinând situația județului din punct de vedere românesc al exploatărilor și comercializării lemnului, constatăm că stăm foarte bine, deoarece un însemnat număr de săteni s-a dat în ultimul timp la lucrări de exploatare și comercializare a lemnului și vin singuri, cum am amintit mai sus la orașe și oferă produsele lor, fără a recurge la intermedierea altora. Astfel am ajuns că, deși în Bistrița, de exemplu, avem foarte mulți evrei, totuși nu avem decât unul singur care îndrăznește să se mai ocupe cu exploatările de păduri – Ignatz Pfeffermann – iar restul, ce mai exercită încă acest comerț pe piața orașului nostru, vegetează și sunt pe punctul de a dispărea în scurt timp.

Spre alte județe ale țării, cum ar fi Clujul, de exemplu, numai o neînsemnată parte de lemn se îndreaptă din ceea ce produce județul nostru.

Prețul rășinoaselor în picioare, în cursul anilor 1932-1937 a fost:

în 1932, în medie	lei	99 la m ³ ;
în 1933,		68;
în 1934,		58;
în 1935,		67;
în 1936,		75;
în 1937,		131;

Prețul lemnului de foc, în cursul aceluiași interval de timp, pe piață a fost:

	fag	stejar
în 1932,	lei 110 m. stj;	lei 110 m. stj;
în 1933	115;	105;
în 1934	120;	110;
în 1935	120;	110;
în 1936	135;	120;
în 1937	150;	140;

C). Valorificarea producției prin industrializare

Circa 80% din materialul lemnos exploatat de regia cooperativă „Regna” de pe parchetele provenite din pădurile administrate de Direcția Silvică din Năsăud – bunurile comunelor grănicerești din acest județ – se valorifică prin industrializare, strecurându-se prin fabricile sale de cherestea și transformat în grinzi, scândură, se vinde pe piață sau se exportă în țări străine. Cam în aceeași proporție se industrializează și lemnul provenit din celelalte păduri aflate în județ.

Fabricile averilor grănicerești se află la Ilva-Mică, Valea Mare, Vatra Dornei, Dornișoara, Susenii-Bârgăului și Fiad.

Capitalul investit în inventarul acestor întreprinderi, în intervalul de la 1932 la 1937 a fost următorul:

1932	lei	64.683.710;
1933		66.912.379;
1934		71.099.379;
1935		50.908.232;
1936		58.288.595;
1937		61.396.053;

Producția de cherestea în același interval de timp a fost:

Anul	Cantitatea	Valoarea în lei
1932	27.718 m ³	14.481.464 lei;
1933	20.601	10.527.111;
1934	44.353	22.886.615;
1935	39.088	17.824.128;
1936	97.653	54.392.791;
1937	71.370	52.171.470.

Numărul muncitorilor variază între 1.100-1.300. Salariul ce li se plătește este de 45-100 lei pe zi, cei din fabrici, iar cei din păduri, 120-150 lei pe zi. Muncitorii sunt în proporție de circa 80% de origine etnică românească și de preferință, grăniceri. Traiul lor este suportabil.

Prețul mediu, în perioada 1932-1937 la cherestea a fost:

1932	lei	470/m ³ ;
1933		550;
1934		560;
1935		683;
1936		775;
1937		1.057.

În afară de fabricile de cherestea ale averilor grănicerești numite mai sus, mai sunt și alte așa zise ferăstraie particulare – mici întreprinderi – care au o însemnătate prea mică în ceea ce privește efortul activității lor și credem inutil să le mai enumerăm.

Mai avem apoi în județ și o fabrică de hârtie la Prundu-Bârgăului, care utilizează lemnul în scopul fabricării hârtiei. Toate datele posibile referitoare la această fabrică vor fi amintite la capitolul „Industria”.

Menționăm că fabricile de cherestea ale bunurilor grănicerești sunt întreprinderi curat românești, iar fabrica de „Hârtie” S.A Prundu-Bârgăului este evreiască⁷.

8. Pășuni și creșterea vitelor

În județul Năsăud creșterea vitelor are o însemnătate cât se poate de mare. În special, populația din zona muntoasă de Nord și de Nord-Est a județului, are ca principala sa ocupație creșterea vitelor și pășunatul oilor.

Fânețele naturale, care de asemenea au un rol covârșitor în ramura de creștere a vitelor, ocupă o întindere de 59.190 ha.

Nutrețuri artificiale se cultivă în județul nostru în măsură cât se poate de mică. Așa de exemplu, în anul 1937 aceste nutrețuri – trifoi, lucernă, mei – abia au fost cultivate pe o întindere de 2.268 ha. Date pe anii precedenți nu am putut obține.

După cum reiese din multe chestionare primite de la notariatele din județ, nutrețurile artificiale nu se cultivă în județ pentru acoperirea nevoilor de întreținere a vitelor, ci mai mult pentru scopul de a îngrașa pământurile degradate, dată fiind calitatea acestor plante furajere de a îngrașa pământurile pe care sunt semănate, înlocuind pur și simplu gunoiul de grajd.

Că nu se cultivă mai multe nutrețuri artificiale se explică prin faptul că, în primul rând, în județul nostru, suprafața terenurilor arabile este cât se poate de mică în raport cu numărul și nevoile populației și în al doilea rând, având o întindere destul de însemnată de izlaz și fânețe, nu se simte nevoia unor stocuri în plus.

Izlazurile sunt, în multe comune, comunale, în altele, posesorale.

7 Urmează reproducă harta județului Năsăud, pe care sunt marcate cu simboluri diferite, următoarele: fabrici de cherestea la Ilva-Mică, Anieș, Rodna, Valea Mare, Bistrița, Suseni, Prund, Bistrița Bârgăului; fabrici de hârtie, la Prundu Bârgăului; fabrici de tăbăcărie la Bistrița; fabrici de bere la Bistrița și Năsăud; mori sistematice la Bistrița și Prundu Bârgăului; fabrici de sobe, la Bistrița.

Numărul animalelor domestice, după recensământul din anul 1937, repartizate pe categorii de proprietari, se prezintă astfel⁸:

	Cai	Vite cornute	Porci	Bivoli	Oi	Capre
Proprietari mari	952	2.181	767	67	10.026	916
Proprietari mijlocii	6.493	19.096	8.099	1.214	75.451	4.155
Proprietari mici	7.346	25.100	10.257	2.440	84.570	6.576
Total	14.791	44.377	19.123	3.721	170.053	11.589

Numărul animalelor domestice, după recensământul din 1937, repartizate după naționalitatea locuitorilor din acest județ se prezintă astfel:

	Cai	Vite cornute	Porci	Bivoli	Oi	Capre
Români	10.295	32.528	12.755	2.258	158.659	10.782
Sași	4.015	10.184	4.894	1.026	8.549	525
Unguri	405	1.237	1.185	235	2.182	60
Evrei	213	358	---	138	672	28
Alții	83	70	289	64	31	194
Total	14.791	44.377	19.123	3.721	170.053	11.589

În județul Năsăud, 42.579 săteni nu au vite mari și 4.036 nu au nici un fel de vite.

Comparând numărul vitelor mari – cai, vite cornute și bivoli – de 62.889, cât avem în județ cu suprafața terenului arabil, de 75.113 ha, constatăm că nu revine nici măcar o vită la hectar (0,84/ha), aproape trei capete la un hectar (2,67/ha).

Numărul vitelor mici – porci, capre, oi – de 200.765, comparat cu suprafața terenului arabil a județului, constatăm că revin aproape trei capete la un hectar (2,67/ha).

Comparat numărul vitelor mari cu numărul locuitorilor din județ, constatăm că nu revine nici o vită pe cap de locuitor, iar vitele mici, revin câte una (1/cap locuitor).

Sătenii îngrijesc vitele lor destul de bine. Sașii încă se disting în această privință. Îngrijesc vitele lor mai bine, sunt mai frumoase și de soiuri mai nobile. Românii în schimb au vite mai mărunte, mai slăbuțe și de rasă mai puțin pură. Grajdurile sunt de asemenea destul de bune și destul de bine întreținute. Și aici se deosebesc sașii de români. Sașii au grajduri mai mari, mai luminoase și mai bine întreținute.

Județul e deseori lovit de epizotii. Cele mai crude boli la animale sunt: antraxul, la vitele cornute și pesta porcină, la porci. Aceste boli care aduc atât de mult rău sătenilor se ivesc în fiecare an în diferite regiuni ale județului. Contra antraxului se fac vaccinări în satele infectate de această boală. Credem că ar fi foarte bine dacă s-ar uza de vaccin și la pesta porcină, care este și mai teribilă decât antraxul.

Asigurări de animale, în afară de reproducătorii masculi, nu se fac. Există numai în câteva comune: Leșu, Rodna, Șanț, Prundu Bârgăului, asociații de asigurări mutuale.

Sătenii din județul nostru mai au păsări domestice – găini, găște, rațe, curci și bibilici. Viermi de mătase nu sunt. De asemenea, nu are vreo dezvoltare nici stupăritul.

În județ se găsește următorul vânat:

- cu păr: ursul, râsul, mistrețul, lupi, vulpi, jderi, bursuci, cerbi, căprioare, capre negre. În regiunea mai deluroasă mai sunt și veverițe. Pe văile râurilor, vidra.

- cu pene: vulturul, șoimul, cocoșul de munte, cocoșul de mesteacăn, cocoșul de alun și sitarii. Se mai găsesc în regiunea de deal și șes: potârnichea, prepelița și porumbii. În cursul râurilor se găsesc rața sălbatică și alte păsări de apă.

În cursul anilor 1932-1937 s-au vândut în județ⁹:

Anul	Cabaline	Bovine	Bivoli	Oi	Capre	Porci
1932	2.509	20.670	478	6.114	708	7.581
1933	3.885	21.578	872	6.849	435	5.059
1934	3.215	19.979	1.113	33.420	1.659	5.612
1935	2.602	14.929	783	12.382	204	5.293

⁸ Extras din chestionarul comunelor din județ (n.a.).

⁹ Serviciul veterinar al județului, seria nr.13.115 – 25. VIII 1938.

Anul	Cabaline	Bovine	Bivoli	Oi	Capre	Porci
1936	4.422	26.652	1.620	9.960	680	6.925
1937	7.114	22.160	1.062	14.617	2.644	9.400
Total	23.698	125.986	5.928	83.337	5.930	75.010

Valorificarea producției neindustrializate

Valorizarea animalelor domestice crescute în județul nostru se face în cea mai mare parte în târgurile periodice ce se țin în diferite puncte ale județului. În ceea ce privește vitele mici, cum ar fi porcii, vițelușele, etc, acestea se mai valorifică și cu ocazia târgurilor săptămânale ce se țin la Bistrița, Năsăud, Rodna, și alte centre mai importante din județ. De asemenea, în aceste târguri (piețe) se mai valorifică cea mai mare parte a păsărilor domestice de tot felul, de asemenea și unt, lapte și produse de lapte.

Comercializarea vitelor mari – bună parte export – se face exclusiv de negustorii evrei din județ sau veniți cu ocazia târgurilor din alte părți ale țării. Exportatori români nu avem în județ. De asemenea, cooperativele din județ, din lipsă de capital, de cunoștințe și legături cu străinătatea, nu se ocupă cu comercializarea vitelor mari și a exporturilor.

Vitele bune pentru export se trimiteau în Germania, Cehoslovacia și mai puține, în Palestina. Vitele mai puțin pregătite pentru târg – mai slabe și mai micuțe – se cumpără de măcelarii din județ sau din alte județe ale țării și se folosesc pentru nevoile consumului intern.

Modul de plată al animalelor este, obișnuit, la predare.

Remarcăm, în ceea ce privește exportul vitelor mari și mici, boi îngrășați, porci de untură – și subliniem că nu poate să fie vorba în județul nostru de o dezvoltare prea mare a exportului de acest gen, deoarece vitele în general, nu se îngrășă și deci nu pot fi pregătite pentru export numai cu iarba din pășune sau fână ce avem noi, ci e necesar ci e necesar să fie hrănite și cu uruiă de porumb, orz, ovăz, ceea ce din nefericire, județului nostru îi lipsește. Exportul de vite ia o dezvoltare mai mare tot în regiunile bogate în cereale, cum ar fi Banatul și județele de munte, unde porumbul formează hrana principală a omului și a vitelor.

Evoluția prețurilor pe anii 1932-1937 pe diferite categorii de animale și păsări se prezintă astfel:

Prețul la kg. în anii, prețuri medii la kg¹⁰.

Vietatea	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Vite	11	13	14	14	15	16
Porci	15	17	19	19	19	21

Prețul cailor a variat după rasă și cum se prezintă:

- cai țărănești de muncă, între 6 și 16.000 perechea;
- cai de călărit și trăsură, între 16 și 22.000 perechea;
- oile, între 600 și 1.200 perechea;
- caprele, între 400 și 800 perechea.

Menționăm că rolul principal în creșterea vitelor în județul nostru îl au vitele cornute, porcinele și ovinele. Caii, bivoli și caprele au un rol cu totul secundar.

Prețul păsărilor a evoluat astfel: găini, până la 80 de lei perechea; găște, până la 140 ¹¹ de lei perechea; rațe, până la 80 de lei perechea; curci, până la 180 de lei perechea.

Valorificarea producției industrializate

În județul nostru valorificarea animalelor domestice prin industrializare se face, după cum am arătat la capitolul „industrie”, de firmele:

1. Fii lui Friedrich Braedt (Bistrița) care ne valoarea produselor sale de mezeluri, șuncă și conserve în anul 1937 de 1.000.200 lei;
2. Frații R. Kohlruess, întreprindere de același gen, cu o producție de 791.000 lei în 1937.

Pentru consumul local mai intervin în măsură destul de mare și produsele de mezeluri, slănină și diverse cârnățării ale măcelarilor din județ.

10 Fii lui Friedrich Braedt – Bistrița. Una din cele mai importante firme de comercializare și valorificare industrializată a produselor din carne de vită și porc din Bistrița.

11 Ibidem.

Pielele sunt tăbăcite de firmele:

1. Haitchi A., tăbăcărie din Bistrița;

2. Ludwig G. și Carol, tăbăcărie din județ, precum și de alte întreprinderi, mai puțin importante.

Industria laptelui este de o foarte mică importanță în județul nostru. În afară de cele două lăptării „Vera” și „Aurora” din Bistrița și încă câteva de mai puțină importanță din centrele sătești din județ, nu avem vreo altă întreprindere mai însemnată. Ele produc unt și smântână, pe care apoi le valorifică în cea mai mare parte în tot județul. În general industria laptelui nu prezintă nici o importanță în domeniul economiei județului nostru.

Prețurile produselor industriale din această ramură, pe anii 1932-1937 se prezintă astfel:

Prețurile la kg. în anii

Fabricatele	1932	1933	1934	1935	1936	1937
Conserve de carne	52	52	56	56	56	58
Mezeluri diferite	38	40	42	42	42	44
Carne, șuncă afumată	36	38	40	40	40	42
Salam de vară	85	90	90	90	90	100
Untură topită	32	34	40	38	40	42
Salam afumat și sărat	32	36	38	38	38	40

Prețurile de mai sus sunt prețuri medii în comerțul „cu gros”. În comerțul de detail, sunt prețuri ce urcă cu circa 20%.

Prețul pieilor crude, în același interval de timp a variat după cum urmează:

Piele de bou, cu 40-43 lei/kg;

Piele de vacă, cu 37-41 lei/kg;

Piele de vițel, cu 40-44 lei/kg.

Pielele fabricate *talpă* au variat, după calitate între 200-260 lei/kg. Ouăle au variat, după anotimp, între 0,80 și 3 lei bucata. Laptele, în jurul a 2 lei/litrul la țară și 4 lei/litrul, la oraș. Untul, între 60 și 80 lei/kg.

Menționăm că elementul românesc nu e deloc prezent în domeniul industrializării vitelor și derivatelor lor. Totul e străin, *evreiesc și săsesc*.

9. Lacuri, bălți, râuri și gârle

Nu avem lacuri sau bălți în județul nostru¹². Râurile având în general o curgere rapidă, sunt mult întrebuințate pentru producerea forței motrice¹³. Așa de exemplu, avem în județ 224 mori țărănești și 110 alte instalații pentru producerea forței motrice, cu un total de 2.348 HP.

Acum se plănuiește din partea Primăriei orașului Bistrița construirea unei turbine, pentru aprovizionarea orașului cu curentul electric necesar. Râurile noastre fiind lipsite de un debit mai mare de apă, nu sunt și nici nu s-ar putea face vreodată navigabile.

Neavând lacuri și bălți, și pe de altă parte, râurile fiind prea repezi și cu un debit mare de apă, nu poate fi vorba de cantități mai însemnate de pește. În râurile de munte se pescuiesc păstrăvi și lipeni. În cele de șes, se pescuiește cleanul, mreana, poduțul și somnul. Pescuitul în județul nostru este mai mult de distracție, decât pentru vre-un interes material.

După cum am arătat mai sus, lipsind peștele, nu poate fi deci vorba de valorificarea lui, nici industrializat, nici neindustrializat.

10. Minele

Exploatarea subsolului în județul nostru se rezumă numai la câteva cariere de piatră. Se scoate din acestea piatră de andezit, pirită, granit și piatră de gresie.

Nici în una din aceste mine nu se lucrează cu prea multă intensitate. Sunt mai active în exploatare atunci când au comenzi și se încetează lucrul, eventual încetează complet, de multe ori ani la rând, când exploatarea n-au ce face cu piatra extrasă. Piatra extrasă din munții județului nostru se folosește la pavarea orașelor, șoselelor, pietruirea liniilor ferate. În orice caz, mineritul în județul nostru nu pare a fi un spor de bogăție prea însemnat și prea sigur.

Capitalul investit în aceste exploatare nu e prea mare. Așa, de exemplu, în minele C.F.R. din Sângeorz-Băi s-ar fi investit circa 500.000 lei.; în minele d/lui Traian Bejan din Prundu-Bârgăului, de asemenea 500.000

¹² Inspectoratul pescuitului în apele de șes Bistrița, seria nr. 11-1938.

¹³ Serviciul apelor din Cluj, seria nr. 549/22.VIII 1938.

lei. Celelalte întreprinderi miniere nu ne-au comunicat capitalul lor investit, însă prin comparație și deducție, putem afirma – fără teamă de greșeală – că în medie, 500.000 lei trebuie să fie cifra necesară de investit pentru a putea proceda la exploatarea unei mine ca atare.

Produsele minelor de piatră de tot felul din județul nostru sunt folosite, parte în județ, pentru pietruirea șoselelor, la calea ferată și o parte, se expediază și în alte județe.

Așa de exemplu, minele din Rodna ne comunică că au vândut din cantitatea pirită ce le-a rămas din exploatările făcute aici cu ani în urmă:

Anul	Firma cumpărătoare	Cantitatea în kg.	Valoarea în lei
1932	Soc. Mărăști – București	2.292.100	2.608.926
1933	-II-	4.190.070	3.352.056
1934	-II-	1.030.095	819.756
1935	Steaua Română – Câmpinița	500.000	380.253
1936	Fabrica de hârtie – Letea	10.000	5.000
	Fabrica de celuloză – Zărnești	350.000	207.000
1937	Soc. Ganz – Cluj	3.727.450	2.056.258

Evoluția prețului în cursul anilor 1932-1937 a fost:

Anul	Pirită – lei/kg.	Andezit – m ³	Granit – m ³
1932	1,14;	----	----
1933	0,80	----	----
1934	0,79	----	----
1935	0,76	----	82
1936	0,59	----	82
1937	0,55	130	89

Numărul muncitorilor folosiți în exploatările miniere, datorită faptului că lucrările nu se efectuează în mod uniform, ci în funcție de comenzi, nu se poate preciza.

Astfel, Întreprinderea Traian Bejan ne comunică că a folosit – atunci când lucra – între 15 și 100 de muncitori pe zi. Minele C.F. R. Sângeorz-Băi, în medie, 110 lucrători pe zi; în exploatarea „Minele Statului ” Rodna, în medie, în anul 1932, 136 lucrători, iar în 1933, 18 lucrători.

Originea etnică a muncitorilor depinde de regiune. Așa de exemplu, în Minele Statului din Rodna, muncitori au fost 50% de origine etnică români și 50% unguri, germani și slovaci. În Întreprinderea Traian Bejan, cioplitorii au fost italieni și români, iar pălmașii și cărăușii, numai români, deci majoritatea români.

Salarizarea muncitorilor a fost în funcție de lucrarea ce îndeplinea fiecare.

Așa de exemplu, salahorii sunt plătiți cu 45-60 lei/zi; minerii, cu 110-140; mecanicii, cu 126-140.

Menționăm că dintre antreprenorii de mine particulari, în afară de Traian Bejan, n-a răspuns nici unul la chestionarul nostru. Ba, ceva mai mult, așa cum le trimiteam plicurile, ni se înapoiau cu mențiunea *necunoscut*, ceea ce denotă, că atât de mult se interesează antreprenorii de minele lor, încât nici nu stau pe la ele și nu-i cunosc nici măcar factorii poștali. Puținele date ce le mai avem asupra lor, ni le-a comunicat Direcțiunea Regională Minieră din Zlatna¹⁴.

11. Alte izvoare de bogăție ale solului și subsolului

În județul Năsăud se găsesc următoarele stațiuni balneare, respectiv balneo-climaterice:

1. *Sângeorz-Băi*. Stațiune renumită pentru apele sale numite „Hebe”, clorosodice, bicarbonate, litnizate și foarte bogate în emanate de sodiu. Sunt foarte căutate pentru boli de ficat, vezică biliară, pancreas.

2. *Valea Vinului*. Renumită pentru apele sale bicarbonate, cu puțin conținut de fier. E mai mult o stațiune climaterică, subalpină, având altitudine de 660 m, cu aer curat între păduri de pini.

3. *Colibița*. Renumită pentru aerul curat, între păduri de brazi, având o altitudine de circa 1.000 m; este foarte căutată de bolnavii de plămâni și căile respiratorii.

14 Sunt amintite principalele firme în domeniu: Exploatarea Minelor Statului, Rodna, Minopirit – Feldru, Sigmund Alexandru – Rodna, Bejan Traian – Prundu-Bârgăului, Ing. Gh. Ignat – Josenii-Bârgăului, Ernest Ferdinand – Rodna, C.F.R –Secția Dej - Sângeror-Băi, C.F.R–Secția Bistrița – Maieru, cu menționarea obiectului de activitate astfel: mine, Valea Vinului, Anieș; cariere de piatră, Rodna, Sângeorz-Băi, Prundu-Bârgăului, Poiana-Ilvei, Dornișoara; cariere de piatră – andezit, Secu – Prundu-Bârgăului, Tunel – Maieru, Valea Ilvei.

4. *Tihuța*.

5. *Prundu-Bârgăului*. Ambele stațiuni climaterice, mai puțin căutate însă de public.

Nici una din aceste stațiuni nu au putut avea maxim de folos, nefiind organizate și instalate după cum s-ar recere în raport de importanța lor. Confortul nu corespunde întocmai cerințelor moderne și pentru a le ridica la nivelul unor stațiuni moderne, după cum de altfel ar merita, având în vedere importanța apelor și climatului, ar fi necesar să se facă investiții mai importante de capital, ceea ce deocamdată lipsește.

12. Industria

Județul Năsăud nu are întreprinderi industriale prea dezvoltate. Întreprinderile cele mai importante sunt:

1. Fabrica de Hârtie S.A. din Prundu-Bârgăului, evreiască, cu un capital de 12.500.000 lei;
2. Fabrica de bere Rohrlisch & Brecher din Bistrița, evreiască, cu un capital de 2.272.688 lei;
3. Fabrica de sobe ceramice S.A Bistrița, evreiască, cu un capital de 5.000.000 lei;
4. Fabrica de mezeluri și șuncă, Fii lui Friedrich Braedt din Bistrița, cu un capital de 2.700.000 lei.

Mai sunt apoi două uzine electrice ale orașului Bistrița și Năsăud și 7 fabrici de cherestea, dintre care 5 ale Regnei din Năsăud.

În afară de cele amintite mai sus, restul toate sunt și pot fi caracterizate numai ca mici ateliere.

Menționăm doar că din totalul de 34 întreprinderi-fabrici și ateliere, *6 sunt românești, 12 evreiești, 15 săsești și 1 ungurească* (s.a).

Scăzând din cifra arătată la români cele două uzine electrice, care nu pot fi considerate întreprinderi industriale propriu-zise, rămâne la această coloană 4 întreprinderi mici și neînsemnate. Aceasta ne indică clar că elementul român este aproape inexistent în industrie. În schimb, domină această ramură de activitate elementul săsesc și evreiesc. *Românii își au partea lor de participare la întreprinderile industriale, însă ca muncitori, nu ca patroni* (s.n).

În industrie lucrează 485 de români, 34 evrei, 162 sași și 87 de unguri.

Nu se aduc lucrători pentru necesitățile industriei din alte județe și nici nu am putea spune că țăranul român, plugarul, ar avea tendințe de a-și părăsi brazda, ca să se angajeze ca muncitor la fabrică, căci țăranul năsăudean iubește pământul și ține mult la el. Nu se duc la orașe decât numai aceia, care nu ar avea nimic la țară, dacă nu ar avea ce face acolo.

Tot ce se produce în întreprinderile industriale din județul nostru se consumă în țară. Materia primă se procură de asemenea din țară.

Nici una din întreprinderile industriale nu se bucură direct de avantajele legii pentru încurajarea industriei naționale.

Menționăm că în afară de cele amintite mai sus, nu mai avem nimic de adăugat.

Industria casnică nu are vre-o dezvoltare mai însemnată. Nu se lucrează decât strictul necesar familiei, îmbrăcăminte, covoare. Pentru târg nu se lucrează casnic.

Tablou
De întreprinderile industriale din județul Năsăud

Nr. crt.	Denumirea firmei	Localitatea	Originea etnică				Mânate cu		Obs.
			rom.	sași	evrei	ung.	apă	motor electric	
1.	Csallner Gustav S.A	Bistrița		1				1	moară
2.	Arendarea morii Sistematice	Pr. Bârgăului			1		1		-II-
3.	Societatea în nume colectiv Rohrlisch & Brechner	Bistrița			1			1	f-ca spirt
4.	-II-				1			1	f-ca bere
5.	Martia et. Comp.	Năsăud	1				1		-II-
6.	Cazan ind. rachiu Arendat Istrate și Șomotecan	Bistrița	1				1		țuică, rachiu
7.	Ullman Armand	Bistrița			1				rom, lichior
8.	Friedmann Appel	Bistrița			1				-II-

Nr. crt.	Denumirea firmei	Localitatea	Originea etnică				Mânate cu		Obs.
			rom.	sași	evrei	ung.	apă	motor electric	
9.	Simon Leib Meier	Bistrița			1				-II-
10.	Fabrică de Hârtie S.A	Pr. Bârgăului			1		1		f.ca hârtie
11.	Cooperativa tâmplari	Bistrița		1				1	mobilă
12.	Scholtes Wilhelm	Bistrița		1				1	sicrie
13.	Lemnul S.A fereștrău	Pr. Bârgăului			1		1		cherestea
14.	Lemnul S.A fereștrău		1				1		-II-
15.	Engelglas S.A				1			1	-II-
16.	Frumușica		1					1	-II-
17.	Fii lui Fr. Braedt	Bistrița		1				1	mezeluri
18.	Frații R. Kobruss	Bistrița		1				1	-II-
19.	„Vera” Coop. Lăptărie	Bistrița		1				1	lăptărie
20.	„Aura” -II-	Bistrița		1				1	-II-
21.	Haitchi A. tăbăcărie	Bistrița			1			1	lăptărie
22.	Ludwig G. & Carol	Bistrița		1				1	-II-
23.	Soc. Coop. Curelarilor	Bistrița		1				1	curelărie
24.	Herga Carol, f-ca. Piele	Bistrița		1				1	pielărie
25.	Fekeshazi Aurelia	Bistrița		1				1	vopsit haine
26.	Fabian Domokos	Bistrița	1			1		1	-II-
27.	Fabrica de perii			1				1	f-ca. Perii
28.	Fabrica de sobe ceramice	-II-			1			1	sobe
29.	Scholtes Fr. f-ca. săpun	-II-		1				1	săpun
30.	Uzina electrică	Bistrița	1					1	
31.	Uzina electrică	Năsăud	1					1	
32.	Veprík Franz	Bistrița		1				1	mațe
33.	Vieel David	Bistrița				1		1	săpun
34.	Lohrer Wilhelm	Bistrița				1		1	săpun

15

13. Meșteșuguri

În județul nostru din toate categoriile de meșteșuguri posibile avem:

	Români	Sași	Unguri	Evrei	Alții
Patroni	502	384	137	215	25
Lucrători (Calfe)	733	438	239	143	31
Total	1.235	822	376	358	55

După cum vedem din cifrele de mai sus, în județul nostru elementul românesc e reprezentat într-o proporție destul de mare în domeniul meșteșugăresc. Menționăm că românii au îmbrățișat, fără o foarte mică excepție, aproape toate ramurile meșteșugărești. Cei mai mulți activează în următoarele ramuri:

Fierărie:	79 lucrători,	75 patroni,	total, 154;
Zidărie:	78	23	101;
Lăcătușărie:	60	5	65;
Tâmplărie:	52	21	73;
Măcelărie:	17	63	80.

În afară de ramurile meșteșugărești specificate mai sus, elementul românesc a mai îmbrățișat de asemenea, într-o bună măsură, meseriile de mineri, cojocari, croitori, pantofari, cizmari.

15 Urmează un tabel cu originea etnică a lucrătorilor; la modul de trai, mențiunea este pentru toți: *potrivit*. În continuare este prezentată evoluția capitalului, cantitatea produselor fabricate și valoarea produselor în perioada 1932-1937.

Meșteșugul, după cum arătam mai sus, este poate singura ramură de activitate unde predomină elementul românesc în județ. Constatăm însă că lucrătorii, aproape la fiecare meșteșug, sunt mai mulți ca patroni. Aceasta se explică prin faptul că pentru a putea fi patron, e nevoie de multe ori de capital pentru ca să se poată înjgheba un atelier de orice fel, cu multe mașini, etc., ceea ce românului îi lipsește.

Suntem în convingerea însă, că e noile măsuri de încurajare a creditului cooperatist vor putea pune la dispoziția elementului românesc capitalul necesar, ajutându-l astfel să iasă din locul lui obișnuit de lucrător și să treacă în acela de patron. Toți meseriașii din județ sunt înscriși în registrul Camerei de Muncă.

Uneltele cu care lucrează sunt obișnuite și cunoscute pentru fiecare ramură de activitate în parte. Luptă cu unele greutăți din cauza concurenței ce le fac fabricile de orice fel, care sunt încurajate prin taxe vamale prohibitive la import și alte mijloace, furnizează marfa cea mai ieftină de cum ar putea furniza micul meseriaș. Cel mai mare rău este însă aici că nu prea au de lucru în întreg anul. Ei lucrează mai mult cu sezonul și apoi stagnează.

După informațiile ce avem, românii au continuat și acum în aceleași ramuri meșteșugărești pe care le practicau și cu zeci de ani în urmă. În ce privește numărul meseriașilor români însă, este într-o continuă creștere și dacă vom izbuti să ajutăm această categorie de cetățeni cu capitalul necesar într-o măsură suficientă, în câțiva ani, putem afirma că am cucerit definitiv meseriile pe seama noastră¹⁶.

14. Comerțul

La 31 decembrie 1937 am avut în județ, firme înmatriculate în registrul firmelor de pe lângă Camera de Comerț și Industrie din Cluj:

Individuale: 1.205;
Sociale: 159;
- Total: 1.364.

Față de 31.12.1932, când am avut următoarea situație:

Individuale: 903;
Sociale: 138;

- Total: 1.041, avem în județ un spor de 323 firme, dintre care 302 individuale și 21 sociale.

Dăm mai jos evoluția înființărilor și radierilor de firme în cursul anilor 1934-1937, după naționalitatea proprietarilor:

Firme sociale¹⁷

Anii	Români		Maghiari		Evrei		Germani		Total	
	Î	R	Î	R	Î	R	Î	R	Î	R ¹⁸
1934	12	1	1	-	42	8	6	2	61	11
1935	18	6	1	-	33	17	8	6	60	29
1936	31	2	2	-	54	13	23	4	110	29
1937	37	2	-	-	48	24	9	3	94	29
Total	98	11	4	-	177	62	46	15	325	88

La care adăugând firmele „Diverși” în acest interval de timp, vin un total de: 4 2

Total 98 11 4 - 177 62 46 15 329 90.

Rezultă că suntem în progres cu 87 firme românești, 4 maghiare, 115 evreiești, 31 germane și 2 diverse; în total, 239.

Constatăm că la acest capitol elementul românesc a progresat destul de frumos; totuși, raportând cifra firmelor nou înscrise la proporția numărului locuitorilor, constatăm că față de evrei, de exemplu, suntem în inferioritate destul de mare.

16 Pentru detalii se pot consulta: *Lista alegătorilor înscriși pentru Camera de Muncă Cluj*, 1934 – județul Năsăud, între paginile 470-547; *Ibidem – Secția Funcționarilor Particulari*, 1935, pp. 92-99; *Ibidem – Secția Funcționarilor Particulari. Supliment la anul 1935 pentru anul 1936*, 1936 – pp. 28-31; *Ibidem – Secția Lucrătorilor*, 1936, pp. 103-135.

17 *Camera de Comerț și Industrie Cluj, seria nr. 3002/1939*. Urmează mai multe tabele cu evoluția înființării și desființării de firme, pe branșe și naționalitatea proprietarilor, în cursul anilor 1934-1937.

18 Î – înmatriculare; R – radiere.

Ori cum am examina cifrele de la acest capitol constatăm că piața comercială a județului nostru este dominată și este dirijată de evrei. Le urmează apoi elementul german (sași) și numai în al treilea rând, românii.

Comparând numărul firmelor înscrise în cursul anilor 1934-1937, atât cât am putut obține de la Camera de Comerț din Cluj, cu numărul locuitorilor din județ, putem să ne dăm și mai bine seama că în viața comercială suntem aproape inexistenți. Anume:

	Nr. locuitori	Firme înscrise
Români	108.676	98
Germani(sași)	25.246	46
Evrei	8.516	177

Din cele de mai sus reiese clar situația destul de precară ce ocupă elementul românesc în viața comercială a acestui județ.

Burse de mărfuri, antrepozite, etc, nu avem.

Părerea este că măsura Onoratului Guvern de a introduce elementul românesc forțat în întreprinderi – comerciale și industriale – este foarte bine venită și trebuie promovată în această direcție. Pentru ca să ajungem însă la un deplin succes, nu e de ajuns că-i pregătim în întreprinderile străine, ci este absolut necesar să se intervină chiar cu fondurile necesare din partea statului și a Băncii Naționale, dându-le credite mai însemnate pentru un timp mai îndelungat și dacă este posibil, chiar și fără dobândă, căci numai astfel putem pune elementul românesc egal cu cel străin, dându-i posibilitate să facă față concurenței de care eventual s-ar izbi. Apoi, scutire de impozite către stat pentru câțiva ani, etc.

15. Căile de comunicație¹⁹

Căile ferate²⁰ existente în județ au o lungime de 148 km. Raportată această lungime la suprafața totală a județului, de 4.336 km², revine la fiecare m² o lungime de 0,03 km linie ferată.

Lungimea liniei ferate de mai sus, s-a raportat cu noile linii, dintre care, aceea de la Ilva-Mică - Vatra-Dornei, în lungime de cca. 50 km. pe parcursul județului nostru, a fost inaugurată la sfârșitul anului 1938, iar aceea care este încă în curs de construcție și care duce de la Salva spre Vișeu și care ne face legătura cu Cehoslovacia, pe parcursul județului va avea o lungime de aproximativ tot 50 km.

Starea liniei ferate este bună.

Magaziile din gări, în afară de aceea din gara Lechința, toate sunt în stare bună.

Linii ferate aflătoare până acum în județ au deservit destul de bine interesele economice ale județului spre regiunea de vest, având direcție spre Cluj, Oradea, iar la Apahida, legătură spre București. Noile linii ferate de care vorbim mai sus, una spre est, care va face legătura cu Bucovina, iar cealaltă spre nord, realizându-se legătura cu Cehoslovacia, sunt de o importanță covârșitoare din punct de vedere economic pentru județul nostru și completează fericit lipsurile simțite până acum în ceea ce privește drumul de fier.

Lungimea șoselelor naționale²¹: naționale, 128 km. 514 m; județene, 551 km 067 m; comunale, 164 km 257 m; total, 843 km 838 m. Pe un km² revine o lungime de 0,03 km șosea națională, 0,13 km șosea județeană, 0,04 km șosea comună. Starea șoselelor, cât și a celorlalte drumuri naturale este mediocră.

Navigație fluvială nu avem. De asemenea, nu avem în județ vre-un aerodrom.

În ceea ce privește rețeaua telefonică din județ, nu am putut obține nici un fel de date. Ni s-a comunicat chiar de la Direcția Generală a Telefoanelor din București, că instalația telefonică este secretă și că nu ni se pot comunica ni se un fel de date.

Din cunoștințele particulare ce avem asupra telefoanelor din județ știm că circa jumătate din comunele și satele din județ sunt încă fără instalație de telefonie. Orașul Bistrița în schimb este destul de bine organizat în această privință și serviciul este cât se poate de conștiincios.

Cărașia se face cu vaci, boi, bivoli și cai. În județul nostru cărașia este cât se poate de importantă, prin faptul că o mare cantitate de lemne din pădure, precum și lemne industrializate de la fabrică la gară se transportă cu carul. Întâmpină însă greutăți din cauza drumurilor destul de defectuoase și în special în anotimpurile ploioase, se face cu multă greutate.

19 Detalii în *Căile de comunicație și transporturile din județul Bistrița-Năsăud*, Editura Mesagerul, Bistrița, 1999.

20 *Inspekția VII întreținere Cluj C.F.R., seria nr. 26.034/1938.*

21 *Serviciul județean de Drumuri Bistrița, seria nr. 1.812/1938.*

1. Activitatea bancară

Prezentatoare de reescont la Banca Națională a României
Românești.

1. Banca „Aurora” S.A din Năsăud, cu un capital de 7.000.000 lei;
2. Banca Centrală pentru Industrie și Comerț S.A Cluj - sucursala Bistrița;

Fără reescont la Banca Națională a României

1. „Speranța”, Institut de Credit și Economii S.A din Bistrița, cu un capital de 1.000.000 lei;
2. Banca Populară din Zagra S.A cu un capital de 125.000 lei.

Străine

1. Banca Generală de Economii din Sibiu S.A sucursala Bistrița;
2. Casa de Păstrare din Târgu-Mureș S.A sucursala Bistrița;
3. Banca de Credit Mărunt S.A Bistrița, cu un capital de 500.000 lei.

Cifre, reprezentând fondurile de rezervă, depunerile spre fructificare și debitorii băncilor din județ, pe naționalități și profesii, se pot vedea în alăturatele două situațiuni²².

În ceea ce privește nevoile de credit ale județului, sunt pe deplin satisfăcute prin creditul de reescont al Băncii Naționale și prin rezervele de capitaluri ale celor două bănci românești. Banca „Aurora” S.A din Năsăud și Banca Centrală pentru Industrie și Comerț S.A Cluj – filiala Bistrița, care și-au înțeles pe deplin menirea lor de bănci românești pe piață.

Elementul străin, cum ar fi sașii și evreii, aceștia sunt satisfăcuți iarăși prin băncile minoritare ce funcționează în județ; primii, prin Banca Generală de Economii din Sibiu, iar cei menționați în al doilea rând, prin Casa de Păstrare S.A din Târgu-Mureș și Banca de Credit Mărunt S.A din Bistrița.

Foarte puțin s-a simțit nevoia de credit mărunt pentru săteni, însă prin noile credite ce s-au obținut și care se vor plasa prin băncile populare și această lipsă va fi complet satisfăcută. Astfel am putea afirma cu tărie că județul nostru nu simte deloc lipsa de numerar pe piață.

Băncile care finanțează nevoia de credit ale pieței - în afară de Banca Națională a României, pe calea creditului de reescont – sunt Banca Generală de Economii S.A. Sibiu și Casa de Păstrare din Târgu-Mureș, care intervin din belșug prin sucursalele lor din orașul Bistrița.

Nu există sistemul cămătăriei în județul nostru.

De asemenea, băncile pe care le avem în județul nostru, românești și minoritare, satisfac pe deplin nevoile publicului și nu se simte deloc necesitatea de a înființa eventual noi instituții bancare.

Băncile utilizează creditele acordate de Banca Națională a României în măsura cererilor ce li se adresează și nu înțeleg să se conformeze instrucțiunilor date de institutul de emisiune.

Dispozițiile circulare nr. 115 din 12 martie 1937 se aplică cu mult succes. Datorită acestei măsuri în timp de abia doi ani de zile am izbutit să cumpărăm *de la străini* (s.a) și să edificăm noi case în Bistrița și Năsăud. S-au ridicat în cele două orașe enumerate mai sus și s-au cumpărat zeci de case, care altădată nu existau sau nu erau ale noastre și pe care astăzi fâlfâie steagul tricolor. E însă dureros că am pierdut timp și nu s-a luat această măsură cel puțin cu 10 ani în urmă.

Dacă vom continua pe această cale – și trebuie să continuăm – în cel mult 10 ani de zile, vom domina orașele, nu numai din punct de vedere numeric, ci și material.

Portofoliul în suferință, anterior legii de conversiune, se lichidează destul de bine. Astfel, din 30 de cazuri, abia ne-au mai rămas cinci cazuri în urmărire, restul sunt toți cu diverse aranjamente.

Portofoliul în conversiune în schimb, se încasează destul de greu. O bună parte a debitorilor rămân cu ratele în restanță și numai după ce îi somăm sau îi împricușăm, se prezintă la plată. Sunt printre ei, care se lasă chiar executați. Faptul că debitorii intrați în conversiune nu-și achită ratele la timp, avem convingerea că în județul nostru se datorează numai sărăciei în care se zbate populația rurală din județul nostru. Ei posedă puțin pământ arător, cu mulți copii (6-7) în fiecare casă și cei mai mulți trăiesc din câștigul care/l realizează ca muncitori în pădure, pe la întreprinderile forestiere, la drumurile de fier, la carierele de piatră și în alte părți.

²² Care lipsesc în copia manuscrisului.

Cifra depunerilor spre fructificare ce a avut Banca „Aurora” S.A din Năsăud, înainte de aplicarea legii conversiunii, dovedește cu prisosință că spiritul de economie este destul de dezvoltat la românii locuitori din acest județ.

Așa de exemplu, luat la întâmplare, în bilanțul multor bănci din 31.12. 1930, depunerile spre fructificare au prezentat un sold de lei 54.151.507 lei (s.a.). Dacă însă, această cifră a scăzut pe ziua de 31.12. 1937 la 3.945.475 lei (s.a) depuneri noi, aceasta se datorează mai ales faptului că trăim în alte condiții de viață economică ca acelea anterior anului 1930. În ce privește populația minoritară, din acest punct de vedere, e de prisos să mai vorbim. Îndeobște averea, știe să câștige și știe să o prețuiască.

Deși datoriile vechi, după cum am amintit, se încasează destul de greu, nu am putea afirma că ar lipsi simțământul de plată al populației. Din contră, este cât se poate de dezvoltat, însă acestei nobile calități i se pun de-a curmezișul greutățile vieții de astăzi.

În cursul anilor 1932-1937 am avut în județ următoarele concordate și falimente:

Anul	Concordate	Falimente
1932	3	3
1933	-	1
1934	1	1
1935	-	1
1936	1	1
1937	1	3
Total	6	10

În același interval de timp au fost puse în lichidare 7 instituții de credit (s.a), iar în cursul anului 1938, au mai fost puse în lichidare alte 2 bănci minoritare (s.a).

Nu avem nici un fel de considerațiuni și nici un fel de propuneri de făcut asupra pieții, privind sistemul de credit existent. Singura noastră dorință este să se mențină și să se intensifice măsura luată cu privire la creditele pe termen lung și atunci când actualul credit al Băncii Naționale s-ar constata ca neîndestulător și ne vom vedea în situația de a solicita noi credite, să ni se pună la dispoziție. Astfel lucrând, repetăm, în scurt timp, vom vedea tot ce este împrumutul nostru, la picioarele noastre²³.

2. Cooperative de credit, producție și consum

Avem în județul Năsăud cooperative de credit:

	Nr. coop.	Capital subscris	Capital vărsat	Rezerve	Nr. asociați
Românești	27	6.339.500	4.296.549	1.136.554	4.284
Săsești	23	-	22.054	1.677.466	1.745
(Reiffeisen)					
Ungurești	1	65.300	65.300	53.297	273
Total	51	6.404.800	4.383.953	2.867.317	6.302

Mai avem în județ cooperative de producție și consum:

Românești	13	978.500	806.329	692.470	753
Săsești	15	-	544.502	-	133
Ungurești	1	30.500	6.220	3.350	61
Total	29	1.009.000	1.357.051	695.820	947

Împrumuturile acordate de cooperativele de credit din județ, la 31.12. 1937 au fost:

	În conversiune	Curente	Total
Românești	5.278.701	3.036.436	8.315.137
Săsești	9.237.798	2.254.445	11.487.243
Ungurești	36.326	137.560	173.886;
		Total:	19.976.266.

23 Urmează un tabel cuprinzând fondurile de rezervă și depunerile spre fructificare, pe naționalități și meserii, și altul, cuprinzând debitorii (plasamentele) din județul Năsăud pe naționalități și profesii, la băncile din județul Năsăud la 31 decembrie 1937.

Credem că e interesant să subliniem, pe când băncile românești din județ cu un capital și rezerve de lei 5.433.153 nu am avut nici un leu reescont la Banca Națională, băncile săsești (acele ungurești nu contează) cu un capital și rezerve de numai 1.699.520 lei, au avut polițe reescontate la Banca Națională în sumă de lei 5.195.349. Iată deci cifre care arată clar, cât de puțin s-a ținut cont – altădată – de interesele noastre de ordin național și material și pe de altă parte, cât de mult au știut sașii din județ să prețuiască creditul și să găsească căi de exploatare chiar și a fondurilor Băncii Naționale în favoarea lor.

Dezolați de ceea ce a fost în trecut, ne bucură totuși faptul că, deși târziu, ne-am îndreptat părerile și căile alese în ultimul timp – creditele însemnate prin Institutul Național al Cooperăției – sunt drumuri care duc spre îndreptare a trecutului și spre o îmbunătățire materială și socială a elementului românesc în general²⁴.

Fără ca să fim părținiți nici de cel mai mic sentiment de egoism sau părtinire, avem convingerea că băncile cooperative românești, așa cum sunt ele organizate pe bază de capital subscris și vărsat și mai puțină răspundere particulară a membrilor asociați sunt cele mai bune, reale și sănătoase și care trebuie încurajate cât mai mult, iar nu cele săsești, aproape fără capital și deci, fără o răspundere reală; răspunderea particulară (nelimitată) a asociațiilor nu contează.

Repetăm ceea ce am mai susținut și altă dată, că băncile populare săsești, întemeiate pe bază de răspundere nelimitată a asociațiilor nu sunt instituțiuni reale și suntem sub impresia că ele nu sunt decât niște ficțiuni înjghebate cu scopul pur și simplu de a procura credite ori de unde s-ar putea.

În general băncile populare din județul nostru ar avea un vast teren de activitate, putând plasa la agricultori sume importante și numai cu scopul de a ajuta producțiunea și posibilitățile de investiții în noi izvoare de bogății pe care le-ar putea procura sătenii. *Nu am văzut nici un caz să se fi solicitat împrumuturi în scopuri de consumație, deoarece țăranii din județul nostru trăiesc relativ fără pretenții, se mulțumesc cu puțin și pe lângă toată sărăcia care există în județ – județ de plugari fără pământ sau cu prea puțin pământ arabil – fiecare își agonisește cele necesare existenței prin muncă și nu se împrumută în acest scop (s.n.).*

Credem că numărul băncilor populare ce le avem acum în județ este destul de mare, ba chiar e prea mare. E bine să le fuzionăm pe unele dintre ele, reducând numărul lor la maximum 10-15, creând astfel instituțiuni mai mari, mai sănătoase și cu mai multe posibilități de existență, intensificând pe de altă parte, noile participațiuni de membrii pe cât posibil de mult. Astfel vom ajunge să avem în județ bănci populare mai puține, dar totuși, destule, cu capitaluri de mai multe milioane și care, evident pot fi mai bune, mai viabile, decât dacă am avea multe și mărunte.

Socotim însă că nu avem în județ suficiente cooperative de producție și consum. Numărul celor 13, actualmente în ființă, nu ajunge. Aceste organisme, având chemarea să înlocuiască pe comerciantul intermediar de altădată - de cele mai multe ori evreu, speculant și lacom – trebuie să se înființeze în fiecare comună cel puțin una, dacă nu chiar și mai multe, având diferite ramuri de activitate fiecare.

Convinși de aceste idei, am luat legătura cu directorul Federalei „Andrei Mureșanu” din Bistrița, despre care ne-am convins că este un om înțeleghător, priceput în cooperăție și bun român și am convenit asupra acestor necesități. Ne vom strădui să le ducem la bun sfârșit, dacă bine înțeles, Institutul Național al Cooperăției ne va da ajutorul – creditele – bănesc de care aceste cooperative vor avea nevoie. Sperăm însă că încurajarea centrului nu va lipsi și va veni la timp.

Sătenii de altfel văr cu ochi buni măsurile de dezvoltare a cooperăției și avem convingerea că prin înțelegerea și spiritul lor de asociațiune, de care au dat dovadă, se va putea ajunge la rezultate foarte frumoase și în timp relativ destul de scurt.

E de asemenea un bine inapreciabil de mare că politica, sau mai bine zis politicienii nu mai au nici un fel de influență asupra sătenilor și deci nici asupra tendinței de organizare și dezvoltare a rețelei cooperatiste din județ.

24 Pe o hartă sunt reproduse localitățile în care funcționau: 1. *Bănci populare românești*: Rodna, Maieru, Ilva Mare, Nepos, Rebrîșoara, Telciu, Runcu Salvei, Mintiu, Caila, Șieu-Măgheruș, Lechința, Galații-Bistriței, Șieu, Sântioana, Bârla, Pietriș, Bistrița, Iad, Prundu-Bărgăului, Ilva/Mare; *Cooperative românești*: Șanț, Ilva/Mare, Leșu, Feldru, Nepos, Năsăud, Salva, Telciu, Mocod, Bistrița, Șirioara, Fântânele; 2. *Bănci populare săsești*: Iad, Aldorf, Târpiu, Dumitra, Cepari, Jelna, Satu-Nou, Budacul de Jos, Dumitrița, Monari, Crainimăt, Domnești, Șieu, Albești-Bistriței, Dipșa, Sângeorzul Nou, Lechința, Chiraleș, Heidendorf; cooperative săsești: Cepari, Dumitra, Slătinița, Aldorf, Jelna, Satu-Nou, Pietriș, Dumitrița, Domnești, Dipșa, Sângeorzul Nou, Chiraleș; *Cooperative ungurești*: Nimigea de Jos, Jeica. Pentru detalii vezi și Adrian Onofreiu, *Istoricul cooperăției de credit din județul Bistrița-Năsăud*, Ed. George Coșbuc, Bistrița, 2004.

Capitolul V
Finanțele publice locale

Orașele Bistrița, Năsăud și cele 109 comune rurale din județul Năsăud au contribuit, în cursul anilor 1932-1937 cu următoarele impozite către stat, județ și comună²⁵:

Către stat.

Impozite directe

Anul	Constatări	Încasări
1932	36.068.178 lei	22.665.034 lei
1933	18.538.784	12.045.943
1934	16.797.172	14.534.039
1935	18.135.840	16.581.086
1936	19.124.215	17.824.304
1937	19.250.631	19.169.745
Total:	129.914.820	102.820.155

Impozite indirecte

1932	25.452.515	12.903.784
1933	12.570.831	9.286.155
1934	11.965.794	9.091.477
1935	20.115.843	13.480.409
1936	20.845.837	16.697.556
1937	12.560.793	9.931.382
Total:	103.451.613	71.390.708.

Către județ.

Anul	Venit	Cheltuieli
1932	16.416.176	16.419.176
1933	22.548.948	22.548.948
1934	24.690.532	24.690.532
1935	15.801.631	19.874.765
1936	20.249.106	20.249.106
1937	16.688.153	16.688.153
Total:	116.394.546	120.570.680

Către comune.

Anul	Orașul Bistrița	Orașul Năsăud și 109 comune rurale
1932	- ²⁶	46.933.432
1933	15.062.974	47.697.121
1934	15.620.962	49.579.667
1935	18.410.538	44.576.711
1936	15.297.054	42.928.229
1937	16.463.346	40.864.264
Total:	79.927.874	272.679.024

Totalul contribuțiilor de mai sus – stat, județ, comună – concentrat pe ani, se prezintă astfel:

Anul	Impozit stabilit	(Coloana constatări pentru stat)
1932	120.870.701	(fără orașul Bistrița)
1933	115.458.322	
1934	118.727.127	
1935	117.140.163	
1936	118.444.441	
1937	105.827.187	

²⁵ Administrația financiară de încasări și plăți.

²⁶ Orașul Bistrița nu ne-a comunicat bugetul pe anul 1932.

După cum reiese din paginile precedente, impozitele de tot felul s-au menținut, în general, la aceleași sume, în întreg intervalul de timp de la 1932 și până la 1937.

De asemenea, din tabelul următor, aici alăturat²⁷, se constată că principalele ramuri de contribuție ale județului sunt impozitul agricol, comercial și cel pe salarii (s.n.).

În general impozitele se încasează greu în județul nostru. Aceasta se explică prin faptul că majoritatea locuitorilor sunt plugari – mici plugari – care numai cu greu pot câștiga banul și în special, nu-l pot avea atunci când i s-ar cere și numai atunci când are posibilitatea să-l realizeze, vânzând la târg o vită sau altceva. Prin urmare, plugarul numai cu greu poate respecta scadența trimestrelor în ce privește achitarea impozitelor și deci trebuie înțeles și pășuit, dându-i-se răgazul necesar să-și poată valorifica ceea ce are de vândut.

După cum suntem informați, organele fiscului nu totdeauna respectă aceste legi firești și – poate din ordin – recurg la măsuri drastice, sechestrând diverse obiecte casnice necesare omului, pe care le duc apoi la târguri și le vând la licitație.

Prin urmare, situația economică a țăranilor din județul nostru fiind destul de critică, părerea noastră este că ar fi bine dacă s-ar ține cont de anumite împrejurări – grele – și în consecință să se procedeze, în ce privește încasările diverselor contribuțiuni, cu mai mult tact și dând păsuiri acolo unde împrejurarea reclamă aceasta.

Capitolul VI

Standardul de viață al locuitorilor

Locuitorii orașelor din cuprinsul județului nostru – Bistrița și Năsăud – trăiesc relativ destul de bine. La orașe în general, nu se simte criza prin care trecem încă, atât de mult ca la sate.

Pătura intelectuală de la orașe, am putea spune că trăiește chiar foarte bine. Fiecare este bine îmbrăcat, locuiește pe cât posibil destul de confortabil, se hrănește și chiar și petrece.

Clasa burgheză de la oraș, de asemenea, o duce destul de bine. Comerțul, deși nu este în floare, totuși merge destul de bine. Micii meseriași au întrucâtva, o situație mai precară, unii dintre ei. Cei mai mulți însă au atât de mult de lucru, că nu mai pot să facă față decât numai cu greu și după o mai îndelungată așteptare.

În orașul Bistrița – Năsăudul e neînsemnat ca oraș – în general, nu se simte șomajul. Ba din contră, de cele mai multe ori, pentru unele lucrări ce se fac la oraș, antreprenorii sunt nevoiți să recurgă la brațe de muncă de la țară, căci la oraș nu găsesc muncitori disponibili.

Locuitorii satelor din județul nostru – plugarii – au un standard de viață cât se poate de redus. Trăiesc, se îmbracă și se hrănesc modest. De multe ori această modestie merge atât de departe, încât dacă a câștigat o baniță de grâu – sau o mierță, cum zic ei – îl vinde, ca să-și facă un ban și în schimb mănâncă mălai. Adeseori se poate vedea câte unul purtând pe cap iarna pălărie de paie și altul vara căciulă.

Locuințele sătenilor din județ, de cele mai multe ori sunt mici, compuse din câte una sau două camere, destul de curate și îndeajuns de luminate. Mobilierul se compune din câte două paturi, cu saltea de paie, dune și perne de puf, cearceafuri pe paturi, apoi două laițe, o ladă pentru păstrat rufe curate, o masă și eventual, câte două, trei scaune mici, cu 3 sau 4 picioare. Casele se luminează noaptea peste tot cu petrol. Locuințele sunt sănătoase. În multe cazuri ar putea fi camerele ceva mai încăpătoare și cu ferestre mai mari. Încălzitul și gătitul se face cu lemne. Îmbrăcămintea bărbaților este: *aceea de iarnă* (s.a): căciulă pe cap, cojoc de miel, șubă sau bundă de piele de oaie, pantaloni de pânură, obiele și opinci. Pe din jos poartă cămăși de fuior de cânepă, țesut cu fire de bumbac; *ținuta de vară*: a bărbaților este pălărie de fetru sau de paie pe cap, cămașă și indispensabili de cânepă țesuți cu bumbac, ciorapi și bocanci sau papuci și eventual, o haină de șubă.

Femeile poartă atât vara cât și iarna, o năframă pe cap, ciupag și poale de cânepă țesute cu bumbac sau în caz de sărbătoare, tineretul, în special, numai de bumbac. Poartă apoi câte o catrință colorată – roz, roșu combinat cu negru – înainte și înapoi. Mai poartă iarna cojoc sau șubă și eventual, câte o năframă de lână tricotată de ele.

Portul, în general, e românesc și în unele părți ale județului e chiar frumos. Casele lor sunt încălzite cu lemne.

Alimentația sătenilor din județul nostru este cât se poate de slabă. Principalele articole alimentare ale lor sunt mălaiul și laptele dulce sau acru. Pâinea se consumă numai la diferite ocaziuni, cum ar fi sărbătorile, o

27 Urmează tabloul de contribuția județului Năsăud la impozitele directe și indirecte ale statului în anii 1932-1937.

nuntă sau alte ocaziuni asemănătoare. Sătenii sași însă, așezați fiind în regiunea de sud a județului, mai fertilă și mai bogată în terenuri arabile, consumă numai pâine (s.n.). În județ nu sunt brutării. Pâinea se face numai acasă. La țară se consumă în anotimpurile de vară și toamnă câte o dată sau de două ori pe săptămână păsări. Iarna și primăvara se consumă carne de porc afumată și mai cu seamă, carne de oaie (proaspătă), capră, vacă și bivoli. Se mai consumă în mare măsură laptele – cu mămăligă – și mai puțin ouăle. Sătenii români țin în mod obișnuit posturile de peste an. *Credem însă că posturile nu sunt atât de mult o tradiție sau rezultatul unei credințe, cât mai cu seamă un fel de mijloc de scuză de a nu mânca – dacă nu are – căci nu ne închipuim că în secolul XX să fie cineva care să aibă din belșug și totuși să nu mănânce numai și numai pentru că credința lui nu-i permite aceasta* (s.n.!). Și cel mai bun mijloc de a verifica această afirmație este acela, al copiilor de la țară, care – să zicem, sunt crescuți în sentimentul credinței și al tradiției – strecurându-se prin școlile de la orașe sau pe altă cale, ajungând în situația de a fi membrii ai păturii intelectuală și burgheză de la orașe și deci, după cum ar fi firesc și este chiar în realitate, ajungând într-o situație materială mai bună, nu mai țin seama de post și de credință și din contră, au uitat creșterea de acasă și înțeleg, să nu facă excepție în zilele de post de peste an sau săptămână, ci se hrănesc cu carne și alte lucruri oprite la țară în zile de post.

În cât privește rentabilitatea unei gospodării țărănești, fie ea de frunțaș, mijlocăș sau codaș, credem că nu e loc de a vorbi. În general este știut și este precis calculat, că în vremurile de astăzi o gospodărie rurală – din orice categorie ar face parte – este deficitară. Și județul nostru – mai cu seamă județul nostru – cu regiunile lui în cea mai mare parte acoperite de munți și de dealuri, nu poate face excepție. Și dacă totuși, gospodăriile rurale se mai mențin încă pe picioare și sătenii mai fac încă față obligațiilor lor, plătindu-și dările în regulă, apoi aceasta este numai datorită faptului că ei, sătenii, nu-și calculează și nu țin cont de munca lor. Cei mai mulți – aproape toți – și-au redus standardul de viață la minimum posibil, trăiesc cum pot – cu mămăligă și lapte acru – și se îmbracă iarăși cum pot. Dacă însă, numai puțin și-ar ridica pretențiile la standardul de viață, suntem siguri că nu ar mai putea face față.

Deci, după părerea noastră și având în vedere informațiile ce le avem, astăzi o gospodărie frunțașă nu poate fi considerată aceea care are o întindere de pământ mai mare, ci mai în grabă, aceea care, pe lângă pământ, mai are și multe brațe de muncă.

Venitul precis al unei gospodării rurale este în funcție de foarte multe elemente, ca de exemplu: an bun sau slab în recoltă, brațe de muncă, mortalitatea vitelor, etc. și deci, este foarte dificil de a-l calcula. Totuși, încercăm să redăm mai jos, venitul unei gospodării din județul nostru, luând ca bază un an bun, cu producție medie și presupunând că sunt brațe de muncă necesare chiar în sânul familiei respective. Deci, *o gospodărie rurală cu 10 ha teren arabil* (s.n.) ar produce anual, fiind însămânțate: 5 ha. cu grâu, având producția medie de 20 chintale=50 chintale (q). Se scad: diverse biruri în natură, 2 q; sâmbanța, câte 2 q la ha=10 q; treieratul cu mașina, 10% din total, 5 q; pâinea anuală la 6 membrii de familie câte 300 kg, adică 3 q de persoană=18 q, în total, 35 q; revine surplus de producție, 15 q, destinate vânzării, cu 400 lei/q (15×400) = 6.000 lei.

3 ha cu porumb, având producția medie de 12 q/ha=36 q. Se scade: pentru întreținerea vișetăților din jurul gospodăriei – 2 vaci pentru lapte și muncă; 1 scroafă ce prăsilă, 2 purci în creștere pentru îngrășat, 5 oi, 2 bucăți diverse păsări domestice, calculat pentru uruiă și boabe, câte 6 kg/zi, anual ar fi $365 \times 6 = 2.190$ kg, adică 22 q. Rămâne surplus de producție, 14 q destinate vânzării cu 300 lei/q (14×300) = 4.200 lei. Total venit anual, 10.200 lei.

Restul de 2 ha fiind izlaz și fânaș, destinat exclusiv pentru întreținerea vitelor, nu contează la venit.

Deci din cele de mai sus, reiese că o gospodărie rurală cu 6 membrii în familie și având 10 ha de teren, aduce anual un venit brut de 10.200 lei, din care apoi se scad: darea către stat, județ și comună, circa 6.000 lei; rămâne rest 4.200 lei, pentru acoperirea tuturor cheltuielilor casei, a întreținerii familiei, adică *circa 300 lei lunar*. La venitul de mai sus, s-ar mai putea realiza din vânzarea anuală a câteva perechi de porci, păsări, ouă, sau vre-un cap de vită crescut, însă nu mai puțin este adevărat, că acest venit este foarte problematic și nici nun putem conta pe el mai cu seamă că știm că anual se ivesc diferite molimi, care îi apasă agricultorului de regulă o parte din veniturile lui.

Deci după calculul de mai sus, o familie de țară, având 10 ha, poate realiza un venit net de 750 lei lunar, presupunând că singură își muncește pământul și nu plătește nimănui nici un leu. Întrebarea este, ce se întâmplă cu acea familie, care nu-și poate munci singură pământul și este nevoită să plătească chiar și munca? De unde va scoate aceea banii necesari să facă față, când vedem că venitul este atât de mic? Sau are 6-7 copii mai mici, cum de regulă este în județul nostru și care trebuie hrăniți. Iată deci pentru ce am spus în altă parte

a acestei lucrări, că țăranul năsăudean mănâncă cum poate și se îmbracă iarăși cum poate și-și vinde de cele mai multe ori grâul, lipsindu-se de pâine. fiind mai scump, ca să poată face un ban mai mult și se hrănește cu mălai, poartă pălărie de paie vara și căciulă iarna, etc.

Dar situația arătată mai sus este una din cele mai fericite, presupunând brațele de muncă suficiente, dar dacă și acestea lipsesc, atunci situația este și mai critică. Cu cât întinderea e mai mare și deci, reclamă brațe de muncă mai multe, plătite, situația este cu atât mai rea.

Ca urmare, venitul unei gospodării de orice categorie nu poate fi comparat cu venitul unui comerciant de la oraș – mic sau mare – cu acela a unui meseriaș bun sau nici cu acela al unui simplu scriitor de birou. Căci orășeanul, în orice situație ar fi el, câștigă totuși 2 – 3.000 lei lunar, având posibilitatea să se hrănească, poate mai bine și cu mai puține griji ca săteanul.

Aceasta este realitatea vieții economice din județul nostru și credem că ea e pretutindeni, la fel.

Nu mai vorbim de marele și micul comerciant de la oraș, care datorită măsurilor atât de favorabile din ultimul timp, se poate împrumuta cu bani, pentru care plătește o dobândă de 7,5% anual și în schimb realizează un venit de minimum 30% asupra capitalului care investit de trei ori anual în prăvălie, îi aduce un câștig brut de 90%, adică net, de minimum 45%, după scăderea tuturor cheltuielilor; la fel este și meseriașul bun.

Despre industrie este de asemenea superflu să mai amintim.

Și dacă comerciantului, meseriașului, sau industriașului nu-i merge întotdeauna bine, asta se datorește în cea mai mare parte faptului că nu au un consum destul de ridicat sau dacă li se cere marfă, li se cere prea mult pe credit – credite ce în multe cazuri nu se mai plătesc.

Totuși orășeanul, indiferent de branșa în care trăiește, având la îndemână alte condițiuni care-l favorizează – dobândă ieftină la împrumut, impozit proporțional cu venitul etc, are posibilitatea, repetăm, să trăiască mult mai bine și mai ușor ca săteanul, în general.

Prețurile produselor industriale, articole de primă necesitate pentru țăranii sunt urcate. Așa de exemplu, costă: 1 kg petrol, 4 lei; 1 kg. sare, 4 lei; 1 pachet tutun, 6 lei; 1 kg. săpun rufe, 40 lei; 1 pereche opinci, 80-100 lei; 1 pălărie fetru, 100-150 lei; 1 cutie chibrituri, 2 lei.

Zicem că sunt prea ridicate aceste prețuri față de puterea de câștig și de piață a țăranului nostru pentru motivul că, raportând posibilitatea de cumpărare de astăzi la aceea ce era înainte de anul 1914 sau 1916, suntem într-o disproporție foarte mare și anume: astăzi, 1 kg, grâu costă 4 lei (la țăran) și cumpără pe el 2 cutii de chibrituri (a 2 lei). Înainte de 1914, în Ardeal se vindea 1 kg. grâu cu 16 fileri și se cumpărau 5, respectiv 4 cutii de chibrituri. Deci la aceste articole suntem în disproporție de 50-100% astăzi, față de anul 1914.

O pălărie pentru țăranii costă 100-150 lei astăzi, deci contravaloarea 1 q grâu. Înainte, pentru această cantitate de grâu se puteau cumpăra 3 sau chiar 4 pălării. Opincile sunt la fel. Și dacă un sătean a rupt anual 2 perechi de opinci, înseamnă că a dat 50 kg. grâu numai pe acestea, iar celelalte articole sunt la fel.

Capitolul VII.

Activitatea sediului Bistrița

Analizând operațiunile sediului după bilanțul încheiat la data de 31 decembrie 1938, se observă următoarele.

Scontul. În anul 1938 au fost prezentate 1.316 efecte în valoare de 17.606.070 lei, din care au fost respinse 56 efecte, în valoare de 767.150 lei (5%) și au fost admise 1.260 efecte, în valoare de 16.838.920 lei (95%).

Efectele admise la scont, după originea etnică a principalilor obligați se prezintă astfel:

Români	1.174 efecte	16.166.020 lei	(96%);
Evrei	11	115.500	(1%);
Unguri	37	298.500	(2%);
Germani	37	282.900	(15%);
Diverși	1	6.000.	

După profesiunea principalilor obliganți, se prezintă astfel:

Meseriași	70 efecte	902.270 lei	(6%);
Agricultori	809	5.702.050	(34%);
Comercianți	35	973.000	(6%);
Diverși	340	9.261.400	(54%),
Total	1.260	16.838.920	(100%).

În tot timpul anului, din efectele aduse la scont nu s-a prezentat nici un caz de protest, ceea ce denotă că bonitatea lor a fost cât se poate de bine studiată. Iar dacă ținem cont de procentul de 5% din efectele prezentate, care au fost respinse, se poate declara că instrumentul de credit (cambia) este bine folosit în toate profesiunile.

Împrumuturile au fost făcute cu scopul de a construi (926.400 lei, cuprinzând și creditul special), de a face investiții în unelte agricole și construcții la țară (5.702.050 lei) sau pentru a da o dezvoltare mai mare afacerii (902.470 lei + 973.000 lei).

În ceea ce privește lichidarea efectelor, se poate declara că 99% din subscriitori au respectat întocmai condițiile de rambursare, ceea ce este foarte important pentru redresarea creditului, căci se vede că măsurile luate pentru respectarea angajamentelor luate au fost dintre cele mai bune.

b. *Conversiunea*. La sediul Bistrița au fost încadrate 4.064 efecte cu o valoare redusă de 38.422.236 lei. Din aceste efecte au fost achitate până la 31.12.1938, 1.646 efecte, cu o valoare redusă de 13.604.044 lei (36%), iar în contul ratelor s-a depus suma de 7.340.593 lei.

Au rămas în restanță rate în valoare de 788.783 lei (2%).

Pe categorii de efecte, portofoliul în conversiune se împarte astfel:

Agricole	3.745 efecte, în valoare redusă	27.916.326 lei;
Urbane	245	5.329.753;
Art. 61	1	150.000;
Art. 50	63	4.141.962;
Art. 52	10	894.195;
Total	4.064	38.422.296.

După originea etnică a debitorilor:

Români	8.967.046 (36%);
Evrei	1.019.972 (4%);
Unguri	922.865 (2%);
Germani	14.231.549 (58%);
Diverși	76.800;
Total	24.818.192 (100%).

După profesiunea debitorilor:

Meseriași	2.047.755 lei (8%);
Industriași	2.151.947 (8%);
Agricultori	13.726.605 (55%);
Comercianți	3.523.497 (15%);
Funcționari	1.048.533 (5%);
Diverși	2.310.765 (9%);
Total	24.818.192 (100%).

Analizând datele de mai sus, se pot deduce următoarele:

Procentul de 36% debitări integrale, arată că debitorii care au avut posibilitate să-și achite datoriile, au făcut-o în primii ani după conversiune.

1. Procentul de 22% rate achitate, arată că ratele scadente s-au achitat destul de bine.

2. Procentul de 2% rate restante agrar și urban, din care 1% pentru ultima rată (IX) și 6% art. 50 și 52, arată că sunt și debitori care nu pot să se țină la curent cu ratele și aceasta în special, din lipsa mijloacelor materiale.

3. În general, mersul încasărilor este mulțumitor și se speră că lichidarea datoriilor să se facă fără a recurge la măsuri executorii.

c. *Efecte în suferință*. La sediul Bistrița sunt 45 debitori cu o datorie de 4.955.245 lei, care au obținut lichidarea datoriei pe bază de tranzacții și care au depus până la 31.12.1938 în contul acestei datorii suma de 4.756.603 lei (35%).

d. *Împrumuturi pe gaj de titluri*. La 31.12.1938 figurează 8 împrumuturi pe efecte publice, în valoare de 112.000 lei, cu un gaj în valoare nominală de 275.000 lei, ce au fost acordate pentru construcții.

e. *Cupoane și titluri plătite*. În anul 1938 s-au plătit 2.796 borderouri, cuprinzând 12 titluri și 13.917 cupoane, în valoare de 1.745.905 lei.

f. *Contencios*. Activitatea contenciosului Bistrița se observă prin 194 acțiuni introduse, în valoare de 898.547 lei, obținându-se 79 titluri în valoare de 489.936 lei.

g. *Viramente*. Mișcarea conturilor de virament însumează:

Debitori 107.772 lei;

Creditori 118.697 lei; soldul conturilor de virament la 31.12. 1938 a fost de 12.710.238 lei.

h. *Recipise de valoare*. Actualmente se află în circulație 18 recipise la vedere, în valoare de 858.986 lei.

i. *Mișcarea casei*. În cursul anului 1938 au intrat bilete de bancă și monedă metalică în valoare de 250.846.007 lei și au ieșit în valoare de 242.875.972 lei.

j. *Operațiuni de devize*. Sediul Bistrița a aprobat în cursul anului 1938 17 cereri în devize.

Prin sediul Bistrița s-a aprobat de la Comisia validării 51 cereri de devize. Devizele cumpărate de la particulari și de la bănci sunt cuprinse în 69 de cereri.

În ceea ce privește activitatea sediului nostru, cât și a celorlalte instituții bancare din județ, nu avem prea multe de comentat.

E de ajuns să amintim că datorită măsurilor extraordinar de bune luate în ultimul timp, Banca Națională a fost până acum în măsură să acopere toate nevoile de credit ce ne-au fost solicitate și spre mândria noastră, putem afirma că nu am lăsat nici o inițiativă românească – natural, bine argumentată – să nu fie sprijinită și dusă la bun sfârșit. Minoritarii din județ, de asemenea, prin băncile lor, au putut fi din belșug satisfăcuți, așa că putem afirma că în județul nostru, creditul general a fost bine servit și nu a suferit cu nimic²⁸.

Anexa nr. 1.

București, 25 aprilie 1961

Către,

Sfatul Popular al Orașului Bistrița

Conform angajamentului, alăturat vă trimit copia făcută de mână după *Monografia economică a județului Năsăud* din anul 1938, din care unicul exemplar este păstrat la Banca de Stat din București²⁹.

Volumul original (din care câteva file lipsesc) este bătut la mașină, unele pagini la rânduri mai rare, altele la rânduri mai dese. Formatul hârtiei este ceva mai mare ca cel actual (1961).

În copia manuscris am păstrat numerotarea originală, chiar dacă textul unei pagini la mașină nu a încăput pe o pagină copiată de mână și s-a continuat pe verso, păstrând numărul paginii, completat cu *bis*; de exemplu, 42, 42 *bis*.

Harta județului Năsăud, din care pentru completarea paginilor (39, 51, 55 și 76) sunt necesare 4 bucăți copii de heliograf, trebuie desenată în tuș, conform prezentei copii, făcute de subsemnatul în grabă și apoi trasă la heliograf în 4 exemplare, pentru a fi intercalată la paginile (39, 55, 55 și 76), după ce fiecare se va completa cu legenda suplimentară de la pag. 39, pentru fabricile de cherestea, hârtie, bere, sobe și mori sistematice, 51, pentru mine și cariere de piatră, 55, pentru stațiuni balneoclimaterice, izvoare de apă minerală și izvoare de

28 Urmează tabloul de comunele urbane și rurale din județul Năsăud; comunele județului Năsăud grupate pe plase. Pentru detalii vezi *Împărțirea administrativă a teritoriului României*, București, 1926. Apoi sursele documentare, citate cu denumirea din epocă: *Prefectura județului Năsăud*; *Administrația financiară de încasări, plăți și constatare a județului*, *Serviciul Agricol*, *Camera de Agricultură*, *Serviciul Veterinar*, *Institutul Demografic al României*, *Institutul Meteorologic Central - Secția Bistrița*, *Serviciul Sanitar al județului*, *Inspectoratul de Vânătoare*, *Inspectoratul pescuitului în apele de șes ale județului*, *Regia Autonomă C.F.R - Inspecția 7 Întreținere Cluj*, *Serviciul Județean de Drumuri*, *Serviciul Apelor din Cluj*, *Societatea A.R. de Telefoane*, *Camera de Comerț și Industrie Cluj*, *Camera de Muncă Bistrița*, *Ocolul Silvic al Statului Bistrița*, *Direcțiunea Silvică din Năsăud*, *Întreprinderea Minieră din Zlatna*, *Întreprinderea Minieră C.F.R Dej*, *Direcțiunea Minelor și Salinelor din Baia-Mare*, *Anastasia Bejan - Cariera de piatră Andezit*, *Fii lui Friedrich Bradet Bistrița*, *Fabrica Rohrlisch Kohrluss și Frații Bistrița*, *Ignat Pffefermannn - depozit de lemne Bistrița*, *Fabrica Ullman - depozit de vinuri*, *Fabrica Teodor Spermezan*, *Fabrica Stamboli S.A*, *Banca Federală „Andrei Mureșanu” Bistrița*, *Federala Cooperativelor Reiffeisen din Sibiu*, *Banca populară „Hangya” Nimiea de Jos*, *Banca „Aurora” Năsăud*, *Centrul pentru Industrie și Comerț S.A - filiala Bistrița*.

29 Demersurile noastre pentru identificarea exemplarului la Banca Națională a României s-au soldat cu un răspuns negativ din partea acesteia, instituția confirmând doar existența a 2 materiale pentru județul Năsăud, publicate în extras, ulterior: *Raport despre dezvoltarea economică a județului Năsăud 1936-1937*; *Raport despre situația economică a județului Năsăud - 1938*, ianuarie 1938; vezi Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria județului Bistrița-Năsăud în documente și texte*, Ed. Răsunetul, Bistrița, 2001, document nr. 157, pp. 228-230; nr. 160, pp. 231-232; nr. 164, pp. 234-235.

slatină, 76, pentru bănci populare românești, săsești și cooperative ungurești, conform legendei speciale de la paginile respective.

Fotografiile care sunt menționate în text la pagina respectivă, dintre care unele și din volum lipsesc, cu puțină osteneală și D-vs. le puteți completa, obiectivele fiind indicate clar.

Vă recomand ca monografia alăturată să fie bătută, succesiv și în momentele de răgaz la mașină, în 3-4 exemplare, aceea prezentând interes pentru comparație.

Trăiască Pacea!

Ing. Enea Grapini.

Contributions documentaires concernant l'évolution du département de Năsăud. La synthèse des années 1932-1937. (Résumé)

Le présent article comprend la synthèse, pour une période moyenne, de l'évolution du département appuyée sur la synthèse élaborée par l'agence de Bistrița de la Banque Nationale de Roumanie. Le titre établi a été celui de Monographie économique du département de *Năsăud*, 1938. Les renseignements sont structurés en 7 chapitres, composés comme des réponses à un questionnaire élaboré au niveau central.

Le premier chapitre présente les données générales concernant *l'étendue territoriale et la description physique* ; le deuxième chapitre, dont on retient la proportion ethnique de 68,77 pour cent des roumains et 31,23 étrangers et proportions professionnelle de 70,63 agriculteurs et 29,37 autres métiers. Les plus consistents des chapitres est le troisième, dédié à *la situation économique*. On peut y retirer, premièrement *la structure de la propriété foncière*, où la petite propriété domine (33.206 propriétés dont la surface ne dépasse pas 10 ha), suivie par la moyenne (4.643 propriétés) et la grande (79 propriétés). A côté de celles-ci, grâce à la Réforme Agraire d'après la première guerre mondiale, 3.420 paysans ont reçu des terres et encore 1.015 paysans ont en acheté. Le trait principal a été le morcellement de la propriété, à cause de la vente et de la division par héritage. L'analyse comprend des intéressantes considérations concernant le prix de la terre et son taux d'impôt.

Le quatrième chapitre, dédié aux questions *du capital et du crédit*, présente l'activité bancaire – dont les unités admises à réescompter ou non sont considérées satisfaisante par la Banque Nationale et le système de coopération de crédit, production et consommation satisfaisait en bonne partie les besoins de la population.

Les Ve chapitre présente des considérations sur les *finances publiques locales*, avec l'analyse dans domaine des impôts dus à l'Etat (directement ou indirectement), au département, aux communes, ayant pour principale source l'impôt agricole, commercial et salariale.

Les considérations du VIe chapitre, dédié au *niveau de vie* sont intéressantes. L'analyse met en évidence des traits marquants, concrétisés par l'énorme différence entre le milieu urbain et le milieu rural, la différence entre les habitants des régions fertiles du département, les saxons, et ceux des régions moins favorables, montagneuses, les roumains ; les premiers mangent habituellement du pain, comme nourriture principale, les derniers du lait et de la polente ; la mentalité et les contraintes de la vie religieuse – le jeûne est vu comme une forme d'économie dans le milieu rural et non comme une expression du sentiment religieux. C'est également intéressante l'analyse de la rentabilité d'une ferme paysanne moyenne – 10 ha – qui assurait, par l'usage exclusif de la force du travail de la famille seulement la subsistance qui caractérise principalement la vie des campagnons.

